

Kompetencje kluczowe na lekcjach języka polskiego

- "U licha! Już przeszło 40 lat mówię prozą, nic o tym nie wiedząc", czyli jak odkryłam kompetencje kluczowe
- w podstawie programowej.
- Efekt motyla...Projektowanie działań w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych.
- Jak pracować, żeby kształtować kompetencje?
- Garść przykładów z własnego podwórka i łyżka dziegciu w beczce miodu :)

Emilia Szwarc

- 1. Wychowanie zmierzające do osiągnięcia ludzkiej dojrzałości poprzez kształtowanie postaw ukierunkowanych na prawdę, dobro i piękno, uzdalniających do odpowiedzialnych decyzji.**
- 2. Wspomaganie wychowawczej roli rodziny przez właściwą organizację i realizację zajęć edukacyjnych wychowanie do życia w rodzinie. Ochrona i wzmacnianie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.**
- 3. Działanie na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy, m.in. przez umożliwienie uczenia się języka łacińskiego już od szkoły podstawowej.**
- 4. Doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy, adekwatnie do zaistniałych potrzeb oraz kompetencji nauczycieli nowych przedmiotów wprowadzonych do podstawy programowej.**
- 5. Wspomaganie kształcenia w szkołach ponadpodstawowych w związku z nową formułą egzaminu maturalnego od roku 2023.**
- 6. Doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030.**
- 7. Rozwijanie umiejętności metodycznych nauczycieli w zakresie prawidłowego i skutecznego wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesach edukacyjnych. Wsparcie edukacji informatycznej i medialnej, w szczególności kształtowanie krytycznego podejścia do treści publikowanych w Internecie i mediach społecznościowych.**
- 8. Wsparcie nauczycieli i innych członków społeczności szkolnych w rozwijaniu umiejętności podstawowych i przekrojowych uczniów, w szczególności z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zakupionych w ramach programu „Laboratoria przyszłości”.**
- 9. Podnoszenie jakości kształcenia oraz dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom i uczniom w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych.**

O KOMPETENCJACH SŁÓW KILKA – TROCHE TEORII I ZAMIESZANIA :)

Wielu ekspertów wśród istotnych efektów kształcenia wskazuje **KOMPETENCJE** (w tym kompetencje przyszłości). Często nie są jednak zgodni, które z nich konkretnie młody człowiek ma zdobywać w szkole. W świecie edukacyjnym funkcjonuje kilka uzupełniających się / konkurujących katalogów kompetencji. Mnie i mojej banieczce najbliższe do **KOMPETENCJI ŁK: KREATYWNOŚĆ, KOMUNIKACJA, KRYTYCZNE MYŚLENIE I KOOPERACJA**

POMYŚLMY...Rozwijając przy tym swoje kompetencje cyfrowe :)

Wejdź na stronę: [menti.com](https://www.menti.com)

Wpisz kod: 37553341

Udziel odpowiedzi :)

KOMPETENCJE?

Co autor miał na myśli? Jak rozumiesz to słowo?

**Kompetentny nauczyciel, kompetentny kierowca,
kompetentny sprzedawca – jak to rozumieć? Co to znaczy, że
ktoś jest kompetentny?**

KOMPETENCJE?
ZDOLNOŚĆ DO PODEJMOWANIA OKREŚLONYCH
DZIAŁAŃ, DO ZASTOSOWANIA W PRAKTYCE TEGO,
CZEGO WCZEŚNIEJ SIĘ NAUCZYLIŚMY

- **WYMIAR PRAKTYCZNY**
- **MOŻLIWOŚĆ TRANSFERU**

**W systemach edukacyjnych wielu krajów (m.in. w krajach
OECD) trwa globalny wyścig w kierunku kompetencji –
dyskusje, nakłady na badania i wdrożenia**

Żadna koncepcja w edukacyjnym świecie nie jest bardziej niedookreślona niż kompetencje. Termin ten, zdaniem niektórych badaczy, jest w równym stopniu obiecujący, co irytujący, w wielu środowiskach stał się wręcz memiczny:) (por. Nuno Crato, Bill Lucas)

Kiedy okażesz za dużo kompetencji w pracy i teraz wszyscy ciągle przychodzą do ciebie:

**ZROBIŁEŚ MAGISTERKE
NA PRYWATNEJ UCZELNI?**

Kompetencje

Czasem na pierwszy rzut oka widać kto je posiada

A WIĘC TWIERDZI PAN, ŻE DO-
STAŁ PRACĘ W SPOŁECZYSTWIE
PAŃSTWA DZIĘKI WŁASNYM KOM-
PETENCJOM, A NIE RODZINNYM
KONEKSJOM?

BAM!

Na początku był chaos...i niewiele się zmieniło :)

- **kompetencje**
- **umiejętności**
- **umiejętności przekrojowe**
- **postawy**
- **dyspozycje**
- **cechy**
- **kompetencje proinnowacyjne**
- **kompetencje kluczowe**
- **kompetencje miękkie**
- **kompetencje XXI wieku**
- **kompetencje transversalne**
- **kompetencje LK**

KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI NAJCZĘŚCIEJ WYMIENIANE W MIĘDZYNARODOWYCH OPRACOWANIACH:

- **WSPÓŁPRACA**
- **KOMUNIKACJA**
- **ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW**
- **KRYTYCZNE LUB SAMODZIELNE MYŚLENIE**
- **- KREATYWNOŚĆ**
- **ZARZĄDZANIE SOBĄ, W TYM UCZENIE SIĘ I UMIEJĘTNOŚCI
METAPOZNAWCZE**
- **PODEJMOWANIE INICJATYWY I PRZYWÓDZTWO**

KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI W POLSCE

Szczególnie istotna jest przyjęta przez polski rząd

ZINTEGROWANA STRATEGIA UMIEJĘTNOŚCI 2030 –

katalog umiejętności przekrojowych:

- obywatelskie
- w zakresie myślenia krytycznego i kompleksowego rozwiązywania problemów
- przywódcze
- zdolność do adaptacji do nowych warunków
- w zakresie pracy zespołowej
- w zakresie przedsiębiorczości
- osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się
- cyfrowe
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej
- związane z wielokulturowością

Kompetencje proinnowacyjne

5 wiązek:

- rozwiązywanie problemów
- samodzielność myślenia
- współpraca
- liderstwo
- zarządzanie sobą

Ciekawa jest propozycja zespołu prof. Jana Fazlagicia opracowana na potrzeby projektu "Szkoła dla innowatora".

UMIEJĘTNOŚCI POZNAWCZE:

- – ciekawość i odkrywanie nowych możliwości
- – powstawanie pomysłów
- – rozwiązywanie problemów
- – samodzielność myślenia
- – myślenie dywergencyjne
- – kadrowanie problemów
- – praca nad wieloma problemami równocześnie
- – umiejętność uczenia się

UMIEJĘTNOŚCI BEHAWIORALNE:

- – odwaga i podejmowanie ryzyka
- – wizualizacja problemu i rozwijanie wyobraźni poprzez przydatne metafory
- – podejmowanie decyzji
- – liderowanie
- – opóźniona lub odroczone gratyfikacja
- – zarządzanie zmianą i improwizacja
- – wytrwałość
- – rozwijanie zainteresowań i nauczanie, że posiadanie hobby jest zasobem
- – współpraca
- – rozwijanie orientacji na przyszłość

Autorzy sugerują odejście od terminu "kompetencje proinnowacyjne", a przyjęcie bardziej rozpowszechnionego i rozpoznawalnego terminu "kompetencje przyszłości".

Ciekawe narzędzia do diagnozy poziomu kompetencji u uczniów - linie rozwoju w publikacji "Diagnoza poziomu kompetencji proinnowacyjnych uczniów"
K. Białek, M. Swat - Pawlicka

Próba uporządkowania definicyjnego chaosu

Bill Lucas: Aby można było mówić o zdolnościach / kompetencjach, uczeń musi posiadać pewną wiedzę i umiejętności oraz zaprezentować pozwalające zastosować je w życiu postawy i wartości. Ważne są jeszcze nawyki.

WIEDZA: wiedzieć co

UMIEJĘTNOŚCI: wiedzieć jak

ZDOLNOŚCI / KOMPETENCJE: wiedzieć co + wiedzieć jak + być w stanie to zrobić

NAWYKI: wiedzieć co + wiedzieć jak + wiedzieć dlaczego + wiedzieć kiedy + rutynowo to robić

Eksperti OECD / "Zalecenia Rady Unii Europejskiej w sprawie kompetencji kluczowych": kompetencje to połączenie wiedzy, umiejętności oraz postaw i wartości

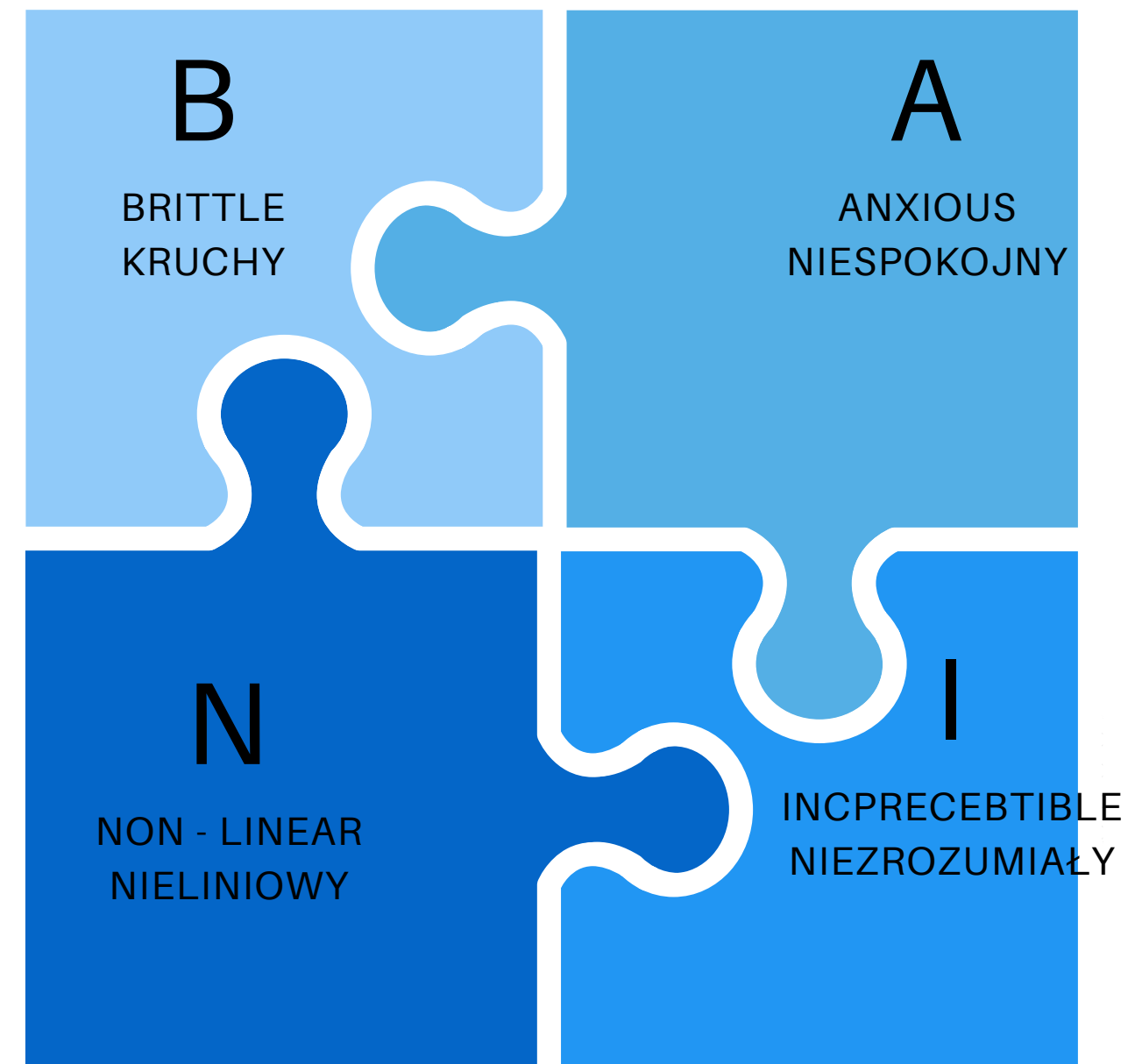
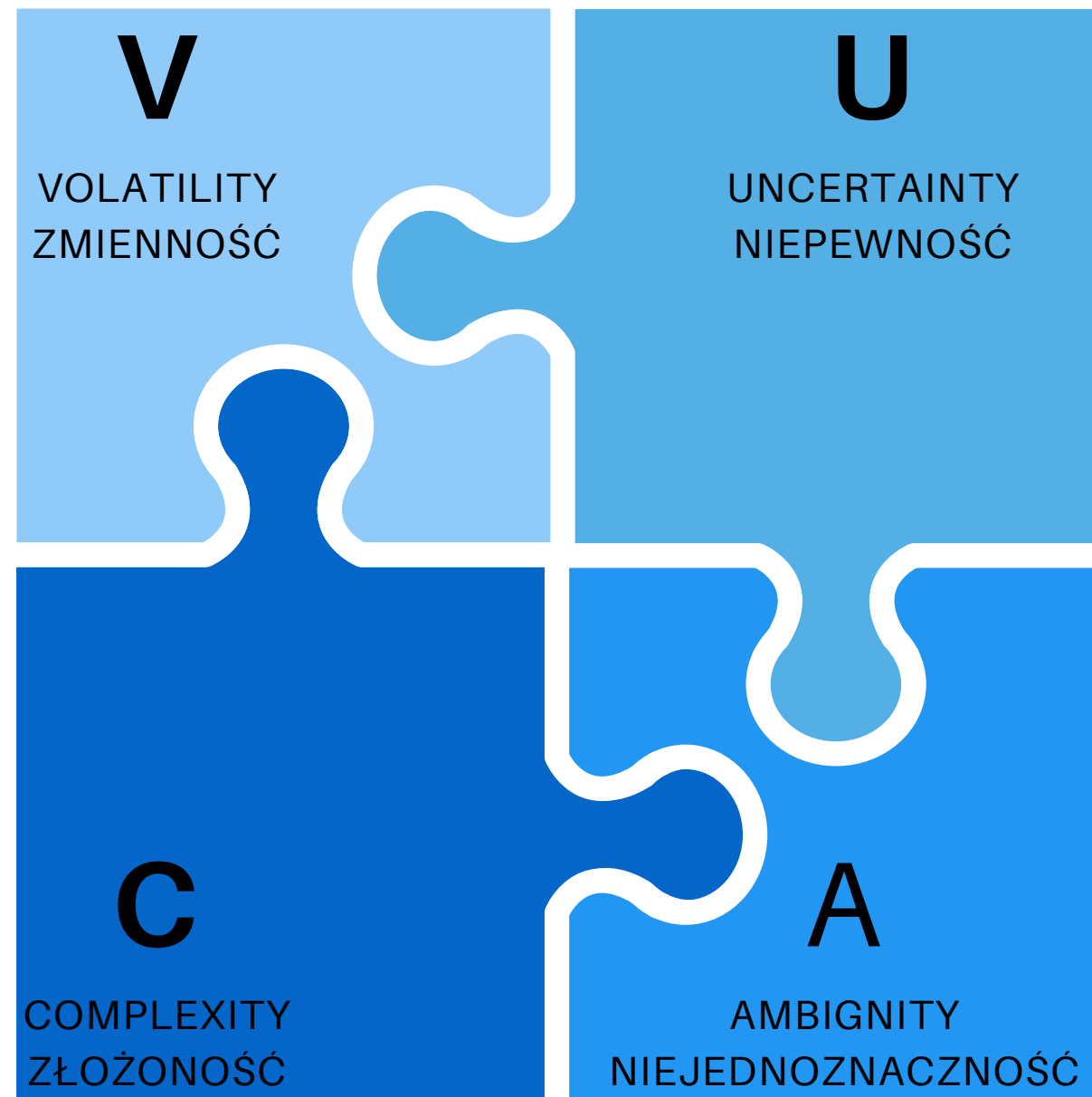

**PO CO NAM KOMPETENCJE KLUCZOWE? DZIWNY TEN
ŚWIAT, W KTÓRYM ŻYJEMY....? JAKI?
ŚWIAT VUCA JEST DO BANI?**

ŚWIAT VUCA

ŚWIAT BANI

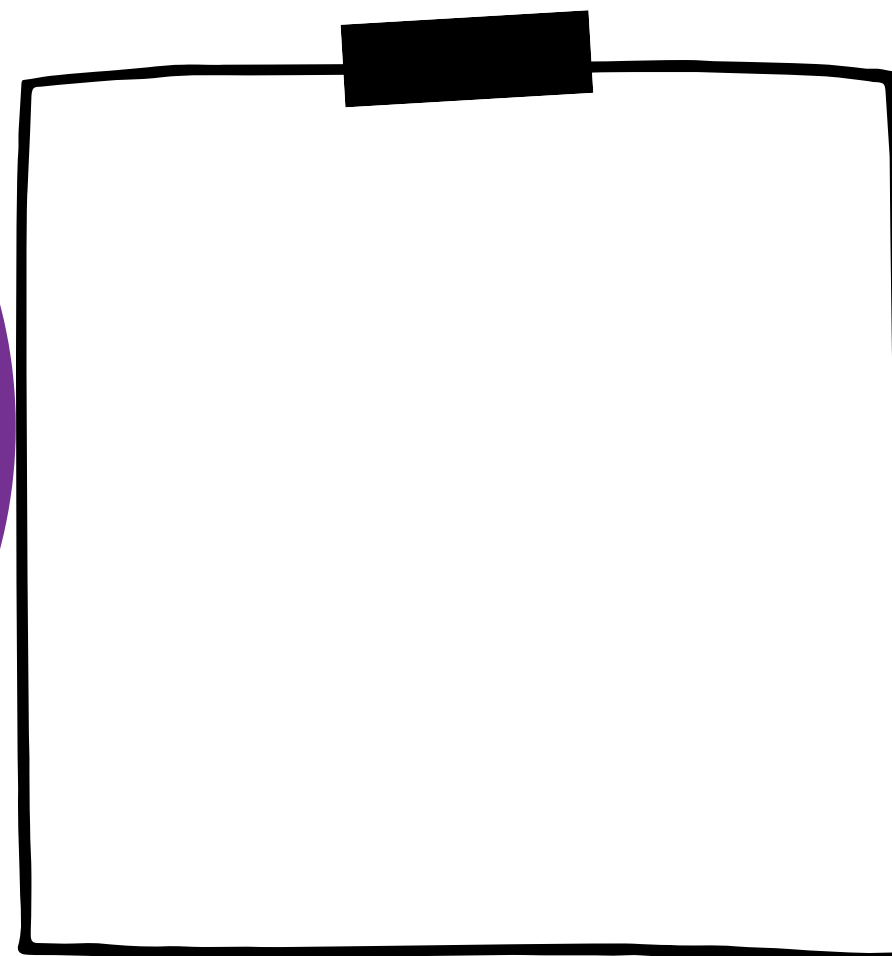
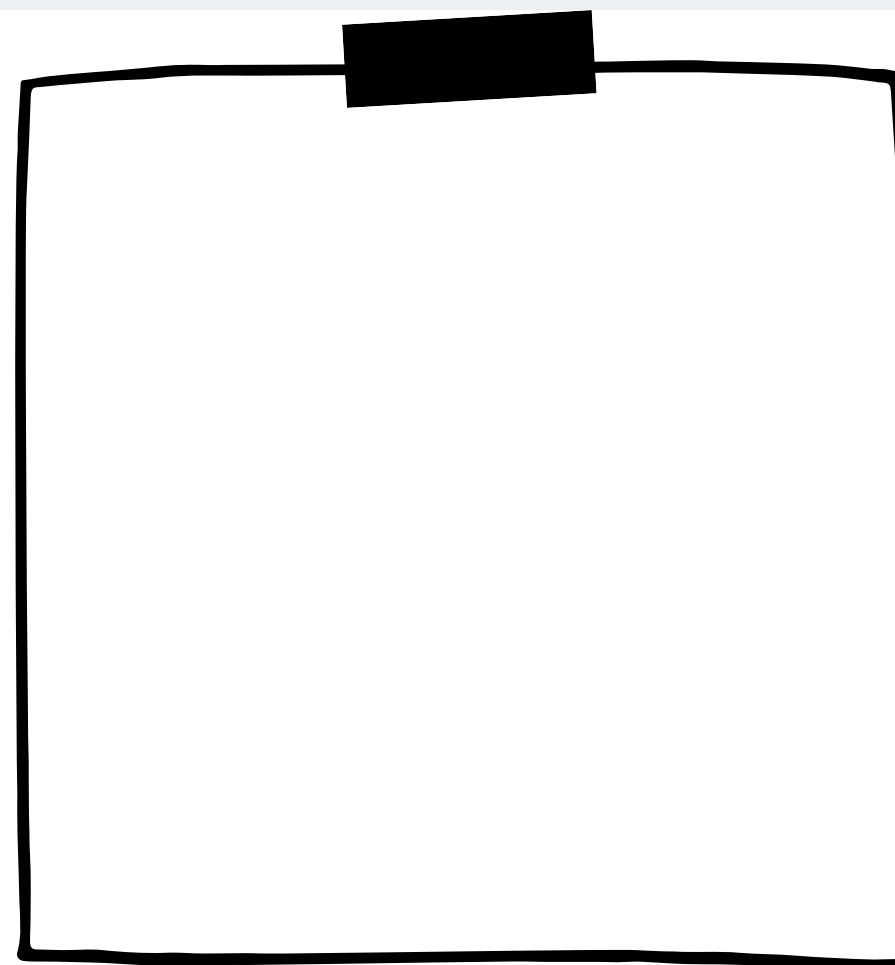
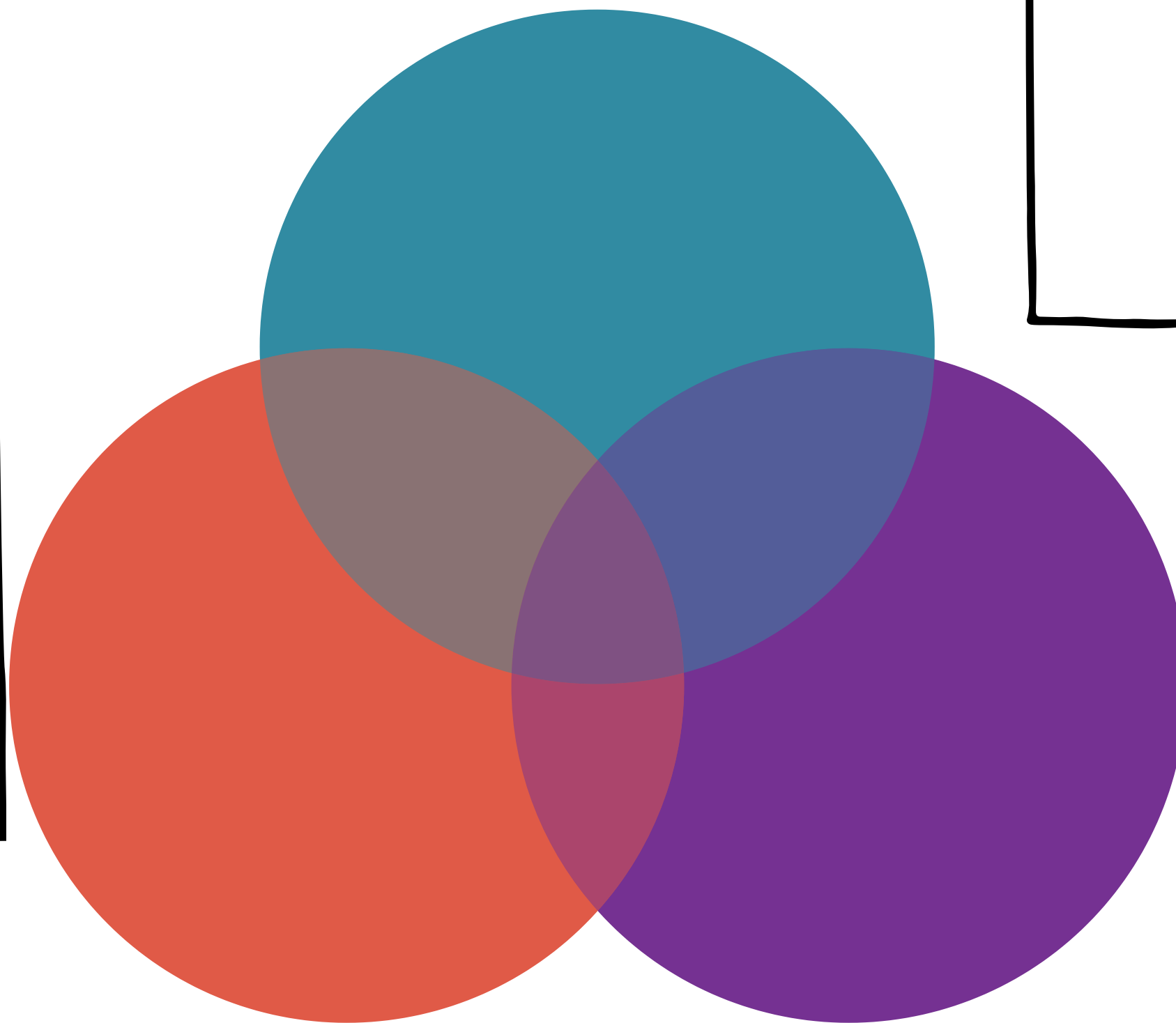
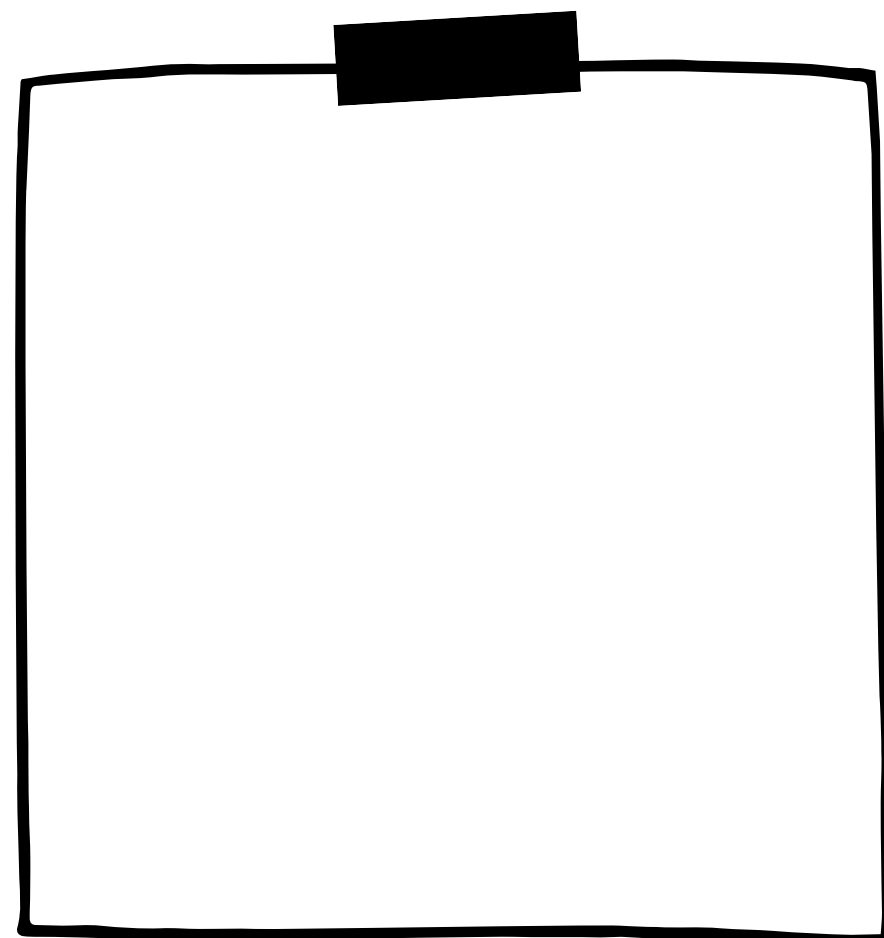

**Czego powinna uczyć szkoła, by młodzi ludzie
z powodzeniem odnaleźli się w szybko zmieniającym się
świecie i na rynku pracy, którego oczekiwania zmieniają się
z roku na rok?**

**Nasi uczniowie muszą sobie radzić w świecie VUCA, który jest
do BANI.... Czego powinna uczyć szkoła? Po co? Dlaczego?**

WRÓĆMY DO KOMPETENCJI KLUCZOWYCH...

Kompetencje kluczowe to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw.

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętności definiuje się jako zdolność i możliwość realizacji procesów i korzystania z istniejącej wiedzy do osiągnięcia wyników

WIEDZA

WIEDZA

Na wiedzę składają się fakty i liczby, pojęcia, idee i teorie, które są już ugruntowane i pomagają zrozumieć określoną dziedzinę lub zagadnienie.

POSTAWY

Postawy opisują gotowość i skłonność do działania lub reagowania na idee, osoby lub sytuacje

UMIEJĘTNOŚCI

POSTAWY

POMYŚLMY...:)

Który z komponentów triady kompetencji jest najtrudniejszy do osiągnięcia? Dlaczego?

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętności definiuje się jako zdolność i możliwość realizacji procesów i korzystania z istniejącej wiedzy do osiągnięcia wyników

WIEDZA

WIEDZA

Na wiedzę składają się fakty i liczby, pojęcia, idee i teorie, które są już ugruntowane i pomagają zrozumieć określoną dziedzinę lub zagadnienie.

POSTAWY

Postawy opisują gotowość i skłonność do działania lub reagowania na idee, osoby lub sytuacje

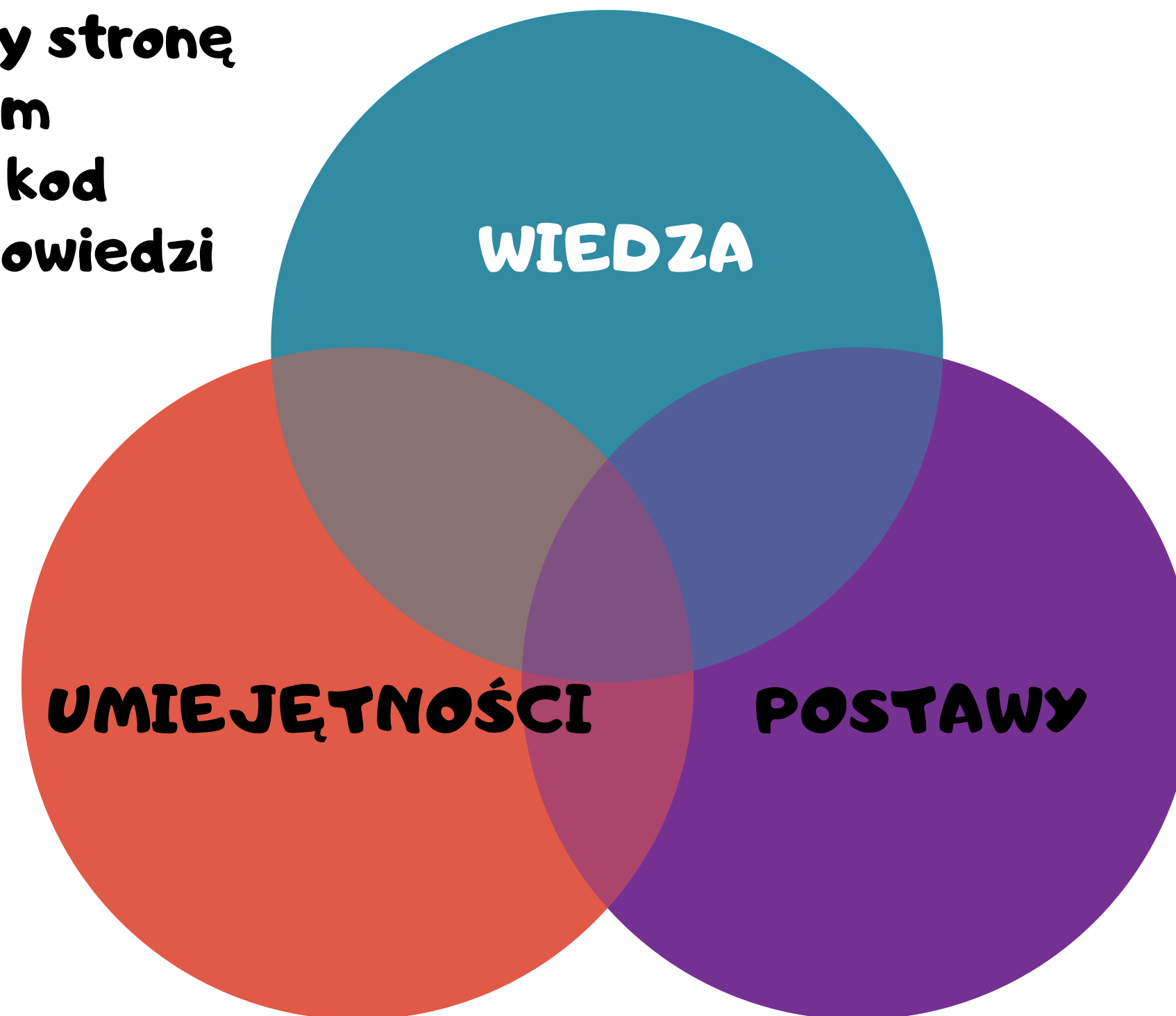
UMIEJĘTNOŚCI

POSTAWY

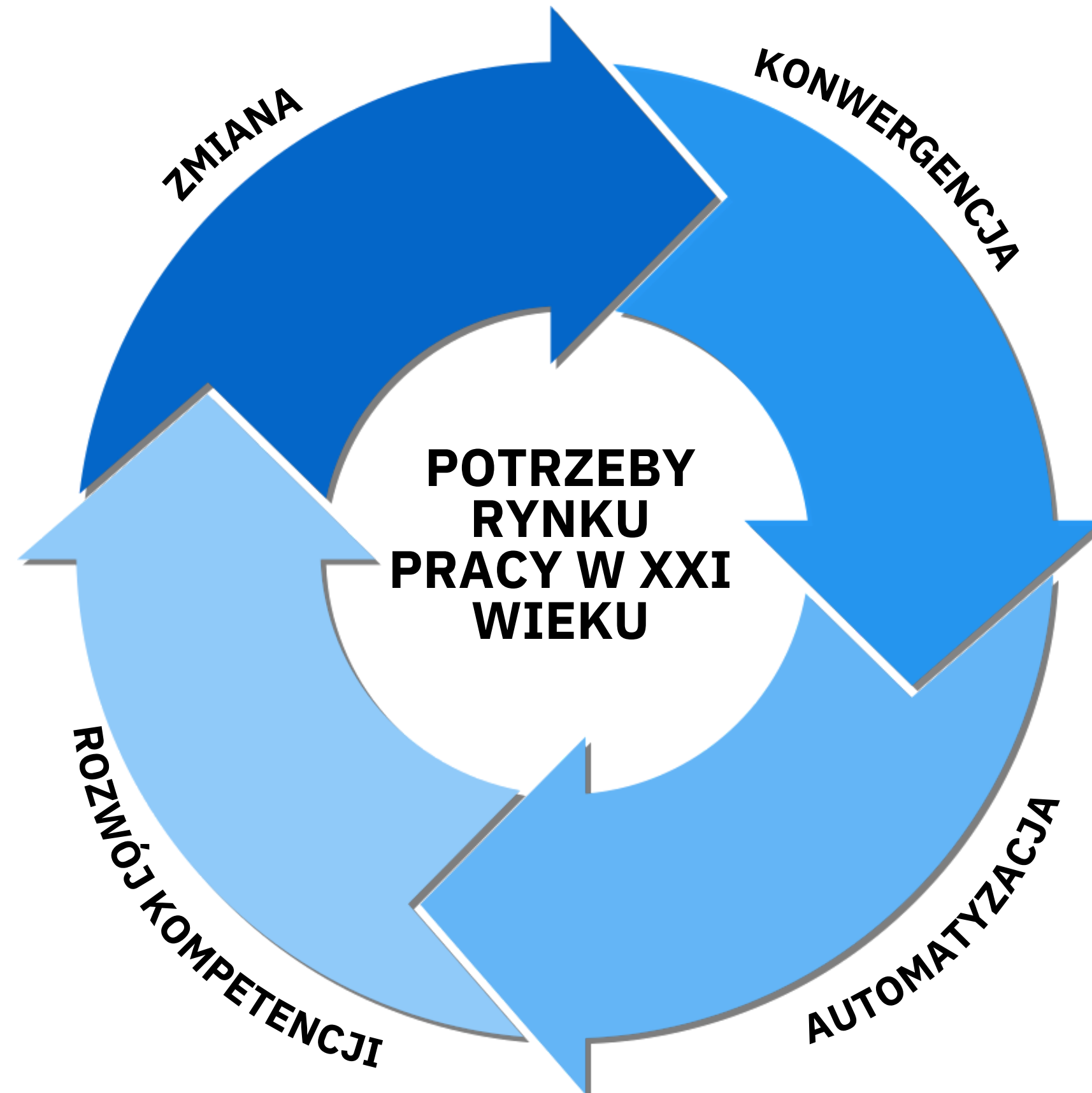
POMYŚLMY...!)

**Po co w ogóle kompetencje
kluczowe?**

- **znów otwieramy stronę
menti.com**
- **wpisujemy kod**
- **udzielamy odpowiedzi**

Po co kompetencje kluczowe?

ZMIANA

wysoka częstotliwość zmian miejsca pracy - konieczność wykonywania zróżnicowanych zadań

KONWERGENCJA - ZBIEŻNOŚĆ, POWSTAWANIE ZBIEŻNOŚCI

zatarciu ulegną profile kompetencyjne pracowników administracji publicznej oraz zatrudnianych w przedsiębiorstwach - unifikacja wymagań

AUTOMATYZACJA I ROZWÓJ TECHNOLOGII

Automatyzacja i konieczna umiejętność współpracy ludzi z maszynami

UMIĘDZYNARODOWIENIE

Internacjonalizacja w zakresie komunikacji międzyludzkiej, wymiany handlowej, wymiany idei itp. - konieczność rozwoju kompetencji międzykulturowej, kompetencji społecznych i porozumiewania się w językach obcych

ZMIANY, ZMIANY, ZMIANY - ROZWÓJ TECHNOLOGII, ROZWÓJ NAUKI (TRZEBA ODUCZAĆ SIĘ I UCZYĆ NA NOWO), ZMIANY SPOŁECZNE I EKONOMICZNE

STRATEGIA 2030 - TENDENCJE EDUKACYJNE

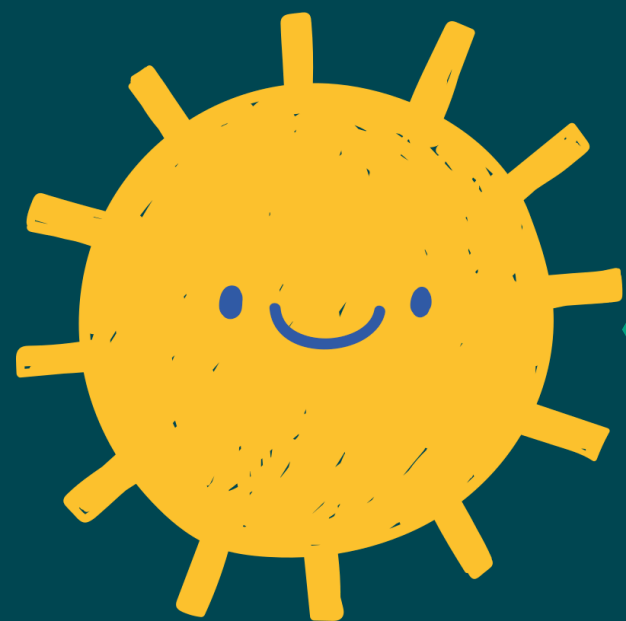

UMIEJĘTNOŚĆ KORZYSTANIA Z MEDIÓW ELEKTRONICZNYCH	INNA DEFINICJA WYKLUCZENIA CYFROWEGO, PORUSZANIE SIĘ W PRZESTRZENI CYFROWEJ POŚRÓD FAKE NEWSÓW
ROSNĄCE ZNACZENIE NAUCZANIA PRZEDMIOTÓW ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH (STEM)	OPRÓCZ WYSOKIEGO POZIOMU KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH
GAMIFIKACJA	UCZENIE SIĘ I NAUCZANIE Z WYKORZYSTANIEM TECHNIK I FILOZOFII GIER; WYKORZYSTANIE POTRZEBY OSIĄGNIĘĆ I CHĘCI RYWALIZACJI JAKO MOTORÓW DLA OSÓB UCZĄCYCH SIĘ
ADAPTACYJNE UCZENIE SIĘ	WYKORZYSTANIE WIEDZY O UCZNIU, JEGO OSOBOWOŚCI, MOTYWACJI ORAZ INNYCH CZYNNIKACH W CELU OPRACOWANIA ZINDYWIDUALIZOWANEGO PROCESU UCZENIA SIĘ
MIKROUCZENIE SIĘ	UPOWSZECHNIENIE URZĄDZEŃ MOBILNYCH - FIZYCZNY KONTAKT OSOBY UCZĄCEJ SIĘ ZE SZKOŁĄ W CELU ZDOBYCIA WIEDZY NIE JEST NIEZBĘDNY
NAUKA ZA POMOCĄ ROBOTÓW	NAJPIERW BYŁO LEGO TURTLE - TEORIE KONSTRUKTYWISTYCZNE W NAUCZANIU - CZŁOWIEK SAM KONSTRUUUJE SWOJE ROZUMIENIE ŚWIATA

STRATEGIA 2030 - TENDENCJE EDUKACYJNE

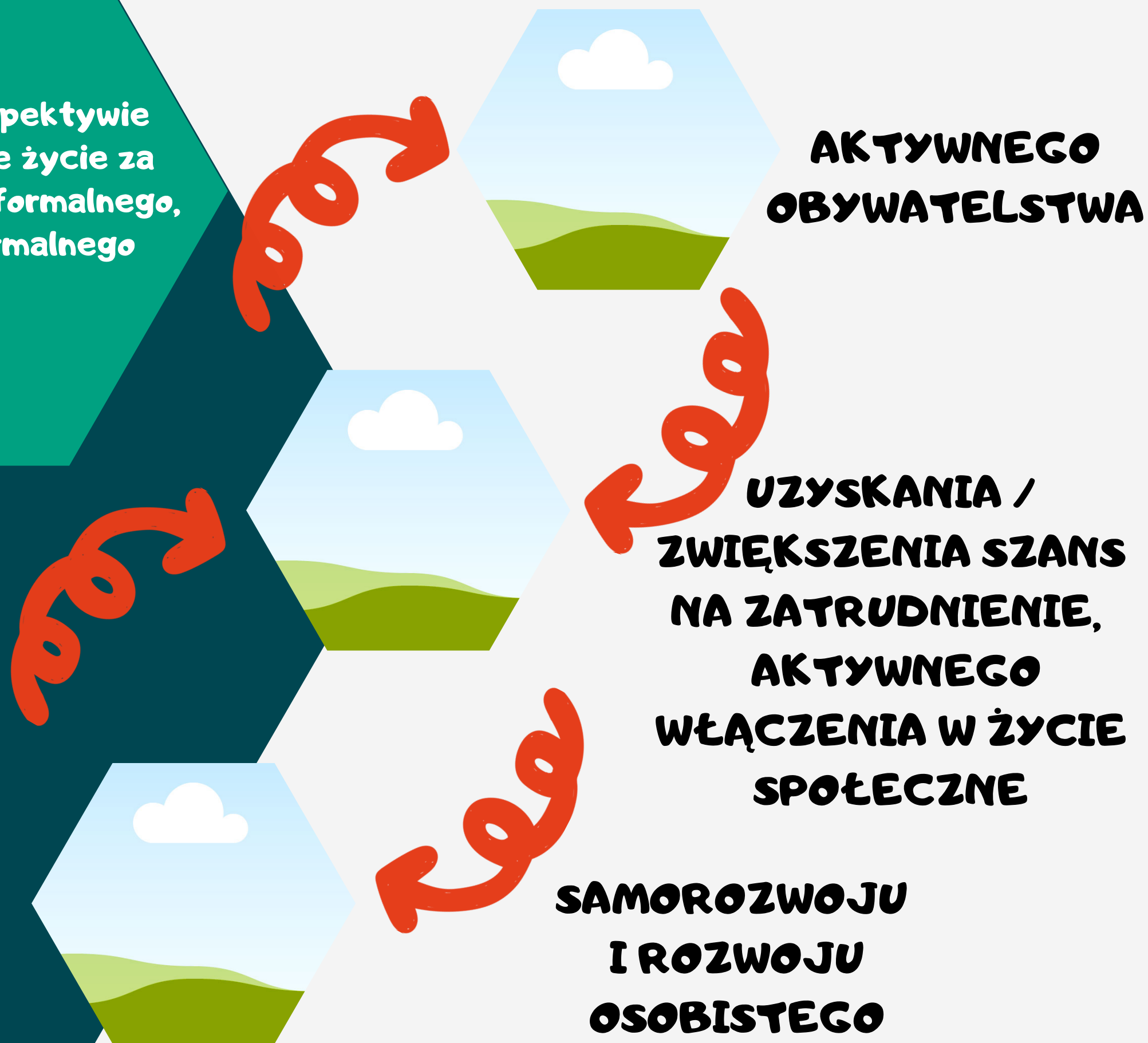

WIRTUALNA RZECZYWISTOSC ORAZ POSZERZONA RZECZYWISTOŚĆ	ZANURZENIE SIE W WIEDZY, TECHNOLOGIA SYMULACJI RZECZYWISTOŚCI
KOMPETENCJE MIĘDZYKULTUROWE I GLOBALNE OBYWATELSTWO	"ŚMIERĆ ODLEGŁOŚCI", KSZTAŁTOWANIE UNIWERSALNEGO PAKIETU UMIEJĘTNOŚCI, POZWALAJĄCEGO NA ZROZUMIENIE ŚWIATA I LUDZI ZAMIESZKUJĄCYCH INNE KRAJE (HOTELARSTWO, ADMINISTRACJA PUBLICZNA, SŁUŻBA ZDROWIA, USŁUGI, PRZEMYSŁ)
NAUCZANIE Z WYKORZYSTANIEM DRONÓW	POMOCE NAUKOWE - EKSPLORACJA, EKSPERYMENTY, OBSERWACJE (SPORT, ROLNICTWO, OGRODNICTWO, ARCHEOLOGIA, KRYMINALISTYKA), ROZWIJANIE WYOBRAŹNI, POMOC W NAUCE PRZEDMIOTÓW ŚCISŁYCH - DANE ZBIERANE Z OTOCZENIA I PRZEKSZTAŁCONE W STATYSTYKI NIE SA JUZ TAK ABSTRAKCYJNE
ZAPEWNIENIE DOSTĘPU DO EDUKACJI NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI MASOWEMU ODBIORCY	KURSY INTERNETOWE, SPADEK ZNACZENIA UNIWERSYTETÓW JAKO PRZEKAZICIELI WIEDZY, POJAWIENIE SIE NA RYNKU PRACY OSÓB BEZ DYPLOMÓW, ALE POSIADAJĄCYCH WIEDZĘ I KOMPETENCJE PORÓWNYWALNE Z TYMI, KTÓRE ZDOBYWA SIĘ NA UCZELNIACH WYŻSZYCH
WIRTUALNE STUDIA - WSPÓŁPRACA UCZNIÓW Z LOKALNYM SAMORZĄDEM, ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI I PRZEDSIĘBIORCAMI	ŚRODOWISKO UCZENIA SIĘ, KTÓRE WYKORZYSTUJE KONCEPCJĘ NIELINEARNEGO PROCESU MYŚLENIA - NIEKOMPLETNOŚĆ, ELEMENTY, SZKICE. MODELE - KONSTRUOWANIE WIEDZY NA PODSTAWIE DOSTĘPNYCH KOMPONENTÓW. rOLA NAUCZYCIELA - OBSERWOWANIE, KOMENTOWANIE, UDZIELANIE INFORMACJI ZWROTNEJ.
POWIĄZANIE PROCESU UCZENIA SIĘ Z SĄSIEDZTWEM SZKOŁY I WYKORZYSTANIE LOKALNYCH ZASOBÓW W DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ SZKOŁY.	WYKORZYSTANIE LOKLANYCH ZASOBÓW I DZIEDZICTWA; NA MATEMATYCE - ANALIZA ZDJĘC SATELITARNYCH NAJBLIŻSZEJ OKOLICY, GEOGRAFIA - BADANIE PIASKU Z POBLISKIEGO POLA, HISTORIA - BIOGRAFIA MIESZKAŃCÓW

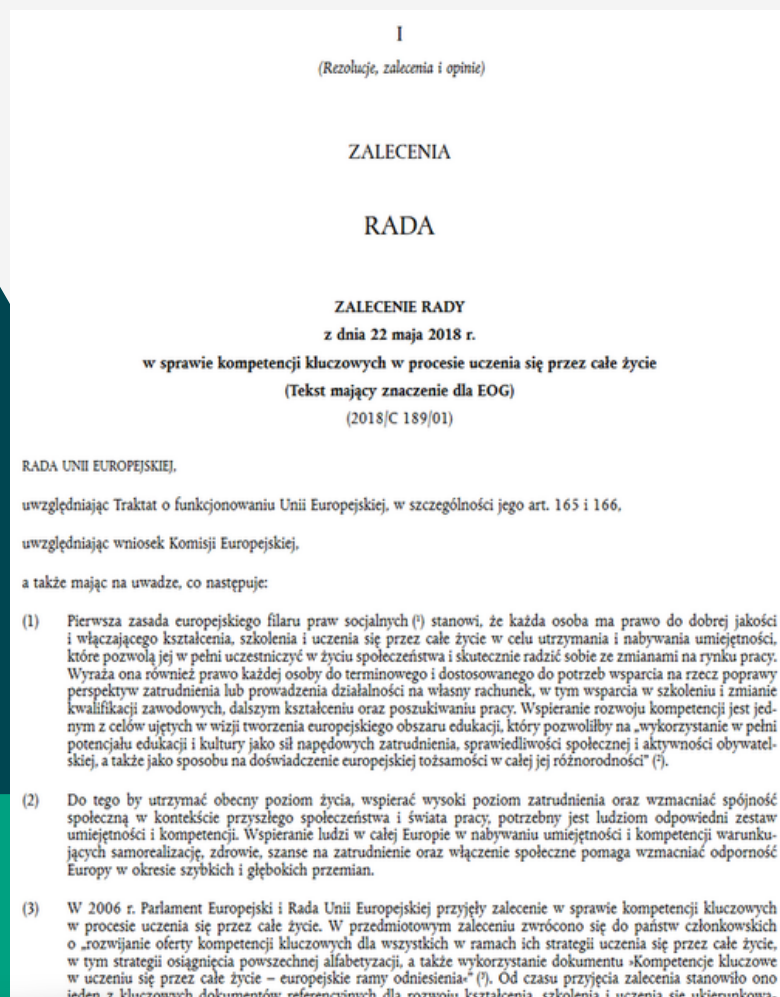

Rozwija się je w perspektywie uczenia się przez całe życie za pomocą uczenia się nieformalnego, pozaformalnego i formalnego

**Kompetencje
kluczowe to te,
których wszyscy
potrzebują do:**

Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie

**ZALECENIE RADY EUROPY
Z DNIA 22 MAJA 2018 R.**

**W SPRAWIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH W
PROCESIE UCZENIA SIĘ PRZES CAŁE ŻYCIE**

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

3. Kompetencje matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

4. Kompetencje cyfrowe.

5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się.

6. Kompetencje obywatelskie.

7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.

8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

WIEDZA

Znajomość
słownictwa,
gramatyki
funkcjonalnej, funkcji
języka, pewnego
zakresu tekstów
literackich i innych,
cech stylów i
rejestrów języka

Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność komunikowania się w
mowie i piśmie w różnych
sytuacjach, kontrolowania swojego
sposobu wypowiedzania się i
dostosowywania do różnych sytuacji.
Umiejętność rozróżniania i
wykorzystywania źródeł różnego
rodzaju, poszukiwania, gromadzenia,
selekcjonowania informacji,
**formułowania swoich argumentów
w mowie i piśmie w przekonujący
sposób, odpowiednio do kontekstu.**
Umiejętność **krytycznego myślenia**
oraz zdolność oceny informacji i pracy
z nimi.

POSTAWY

Gotowość do **krytycznego
i konstruktywnego dialogu**,
wrażliwość na walory
estetyczne oraz
zainteresowanie interakcją
z innymi ludźmi. **Świadomość**
oddziaływania języka na
innych ludzi. Potrzeba
rozumienia i używania języka
w sposób **pozytywny
i odpowiedzialny społecznie.**

Kompetencje w zakresie wielojęzyczności

WIEDZA

Znajomość słownictwa, gramatyki funkcjonalnej różnych języków, świadomość różnych rodzajów interakcji słownej i rejestrów języka. Znajomość konwencji społecznych, aspektu kulturowego i zmienności języków.

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność rozumienia komunikatów mówionych, **podejmowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy** oraz czytania, rozumienia i tworzenia tekstów z różnym poziomem biegłości w poszczególnych językach, odpowiednio do potrzeb danej osoby. Umiejętność **wykorzystywania narzędzi** do uczenia się języków w sposób formalny, pozaformalny i nieformalny.

POSTAWY

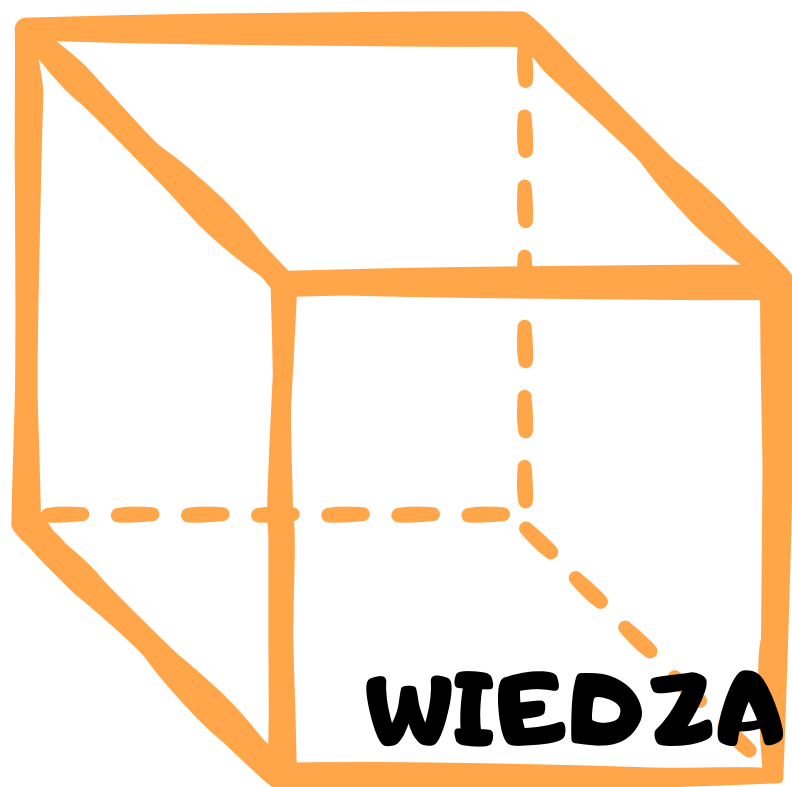
Docenianie różnorodności kulturowej, zainteresowanie różnymi językami i komunikacją międzykulturową oraz ciekawość ich. **Poszanowanie** indywidualnego profilu językowego każdej osoby, **szacunek dla języka** ojczystego osób należących do mniejszości lub pochodzących ze środowisk migracyjnych, **docenianie** języków urzędowych danego kraju jako wspólnych ram interakcji

Kompetencje matematyczne to zdolność rozwijania i wykorzystywania myślenia i postrzegania matematycznego do rozwiązywania problemów w codziennych sytuacjach

Kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych dotyczą zdolności i chęci wyjaśniania zjawisk przyrody z wykorzystaniem istniejącego zasobu wiedzy i stosowanych metod, w tym obserwacji i eksperymentów, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach.

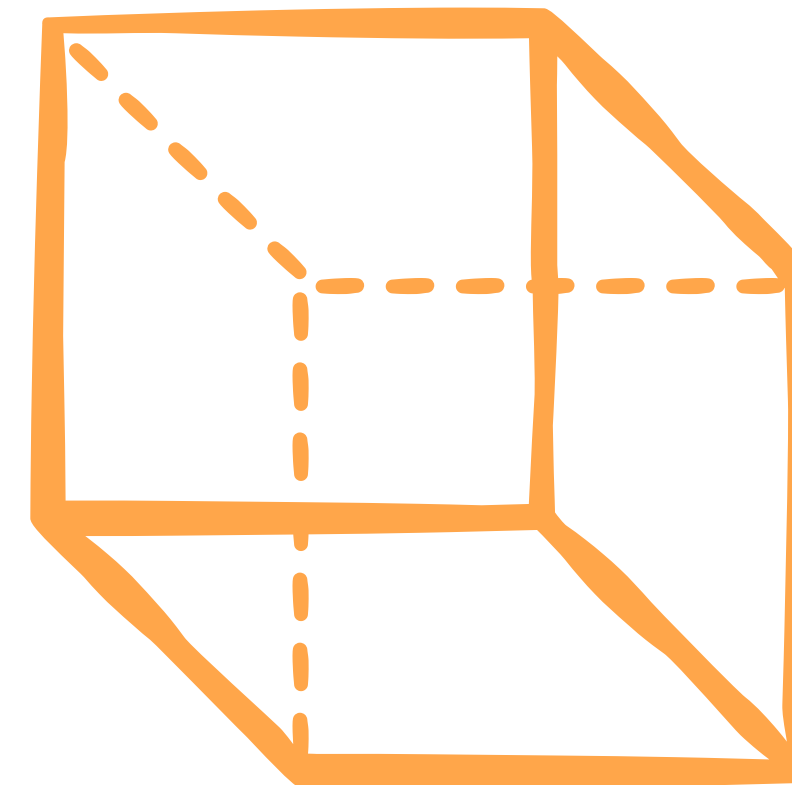
Kompetencje techniczne i inżynierskie to stosowanie tej wiedzy i metod w odpowiedzi na ludzkie potrzeby i wymagania.

Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii – obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność człowieka oraz rozumienie swojej odpowiedzialności jako obywatela.

**Kompetencje
matematyczne...**

UMIEJĘTNOŚCI

Znajomość wzorów, miar i struktur, podstawowych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Umiejętność stosowania podstawowych zasad i procesów matematycznych w codziennych kontekstach prywatnych i zawodowych (np. umiejętności finansowe), śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Umiejętność rozumowania w sposób matematyczny, rozumienia dowodu matematycznego i komunikowania się językiem matematycznym, korzystania z odpowiednich pomocy (dane statystyczne, wykresy), rozumienie matematycznych aspektów cyfryzacji.

Postawa szacunku do prawdy oraz chęci szukania argumentów i oceniania ich zasadności.

WIEDZA

Znajomość zasad rządzących światem przyrody, podstawowych pojęć naukowych, teorii, zasad, metod, technologii oraz produktów i procesów technologicznych. rozumienie wpływu nauki, technologii i inżynierii i ogólnie działalności człowieka na świat przyrody

UMIEJĘTNOŚCI

Rozumienie nauki jako procesu badawczego prowadzonego za pomocą konkretnych metod, w tym obserwacji i kontrolowanych eksperymentów, zdolność do wykorzystania racjonalnego myślenia do weryfikowania hipotez, gotowość do rezygnacji z własnych przekonań, jeżeli są one sprzeczne z nowymi odkryciami naukowymi. umiejętność posługiwania się i wykorzystania narzędzi i urządzeń technicznych oraz danych naukowych do osiągnięcia celu, podjęcia decyzji, wyciągnięcia wniosków na podstawie dowodów. Umiejętność rozpoznawania cech postępowania naukowego, zdolność przedstawiania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

...kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii

POSTAWY

Postawa krytycznego rozumienia i ciekawości, poszanowanie kwestii etycznych, wspieranie bezpieczeństwa i zrównoważenia środowiskowego – w kontekście indywidualnym i globalnym.

010
010
101

0101001
1111101
0101010

0100100101001
1110101111101
0100100101001

Kompetencje cyfrowe

WIEDZA

Znajomość podstawowych funkcji i korzystanie z różnych rodzajów urządzeń, oprogramowania i sieci. Znajomość podstawowych aplikacji komputerowych – edytorów tekstu, arkuszy kalkulacyjnych, baz danych, służących do przechowywania informacji i posługiwania się nimi, świadomość korzyści i zagrożeń wynikających z rozwoju technologicznego.

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania w krytyczny sposób. Umiejętność wykorzystywania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji, umiejętność docierania do usług internetowych. Umiejętność wykorzystywania technologii cyfrowych w celu wsparcia aktywnej postawy obywatelskiej i włączenia społecznego, współpracy z innymi osobami, kreatywności w realizacji celów osobistych, społecznych i biznesowych. Umiejętność korzystania z treści cyfrowych, uzyskiwania do nich dostępu, filtrowania, oceny, tworzenia, programowania, udostępniania. Zdolność do zarządzania informacjami, treściami, do ich ochrony, rozpoznawania i skutecznego wykorzystywania oprogramowania, urządzeń, sztucznej inteligencji i robotów.

POSTAWY

Postawa refleksyjnego, krytycznego, pełnego ciekawości, otwartego i perspektywicznego nastawienia do rozwoju technologii. Postawa etycznego, bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z narzędzi cyfrowych.

**Kompetencje osobiste,
społeczne i w zakresie
umiejętności uczenia
się.**

WIEDZA

Znajomość zasad postępowania i porozumiewania się, ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach. Znajomość elementów zdrowia psychicznego i fizycznego oraz zdrowego stylu życia. Znajomość własnych preferowanych stylów uczenia się, swoich potrzeb w zakresie rozwoju kompetencji i szukania możliwości kształcenia, szkolenia i rozwoju kariery zawodowej czy dostępnego poradnictwa i wsparcia.

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność określania swoich możliwości, koncentracji, radzenia sobie ze złożonością, krytycznej refleksji i podejmowania decyzji. Umiejętność uczenia się, pracy w grupie i indywidualnej, organizacji swojej nauki, wytrwałości w nauce, jej oceny i dzielenia się nią, poszukiwania wsparcia, skutecznego zarządzania własną karierą zawodową i interakcjami społecznymi. Odporność i umiejętność radzenia sobie ze stresem i niepewnością. Umiejętność porozumiewania się w różnych środowiskach, pracy zespołowej i negocjowania, okazywania tolerancji, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, zdolność tworzenia poczucia pewności i odczuwania empatii.

POSTAWY

Pozytywna postawa wobec własnego dobrostanu osobistego, społecznego i fizycznego oraz uczenia się przez całe życie. Poszanowanie różnorodności innych osób i ich potrzeb oraz gotowość do pokonywania uprzedzeń i osiągania kompromisu. Postawa nastawiona na rozwiązywanie problemów, chęci wykorzystywania wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i doświadczeń życiowych, ciekawości w poszukiwaniu możliwości uczenia się i rozwijania w różnorodnych sytuacjach życiowych.

Kompetencje obywatelskie

WIEDZA

Znajomość podstawowych pojęć i zjawisk dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, społeczeństwa, gospodarki i kultury. Znajomość podstawowych dokumentów stanowiących o wspólnych europejskich wartościach, spraw współczesnych, świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne, świadomość zmian klimatu, zmian demograficznych, znajomość integracji europejskiej, świadomość różnorodności w Europie.

UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność skutecznego angażowania się wraz z innymi ludźmi na rzecz wspólnego lub publicznego interesu, na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. Umiejętność krytycznego myślenia i całościowego rozwiązywania problemów, umiejętność formułowania argumentów oraz konstruktywnego udziału w działaniach społeczności, podejmowania decyzji na różnych szczeblach. Umiejętność dostępu do tradycyjnych i nowych form mediów, ich krytycznego rozumienia i interakcji z nimi, znajomość roli i funkcji mediów w demokratycznym świecie.

POSTAWY

Postawa poszanowania praw człowieka jako podstawy demokracji, gotowości do uczestnictwa w demokratycznym procesie decyzyjnym, w działalności obywatelskiej. Poszanowanie dla różnorodności społecznej, kulturowej, równouprawnienia płci, prowadzenie zrównoważonego stylu życia. promowanie kultury pokoju, braku przemocy, poszanowanie prywatności innych ludzi, odpowiedzialności za środowisko. Zainteresowanie wydarzeniami politycznymi, społeczno - gospodarczymi, naukami humanistycznymi, komunikacja międzykulturową, przewycięzanie uprzedzeń, osiąganie kompromisów, sprawiedliwość społeczna i uczciwość.

Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości

WIEDZA

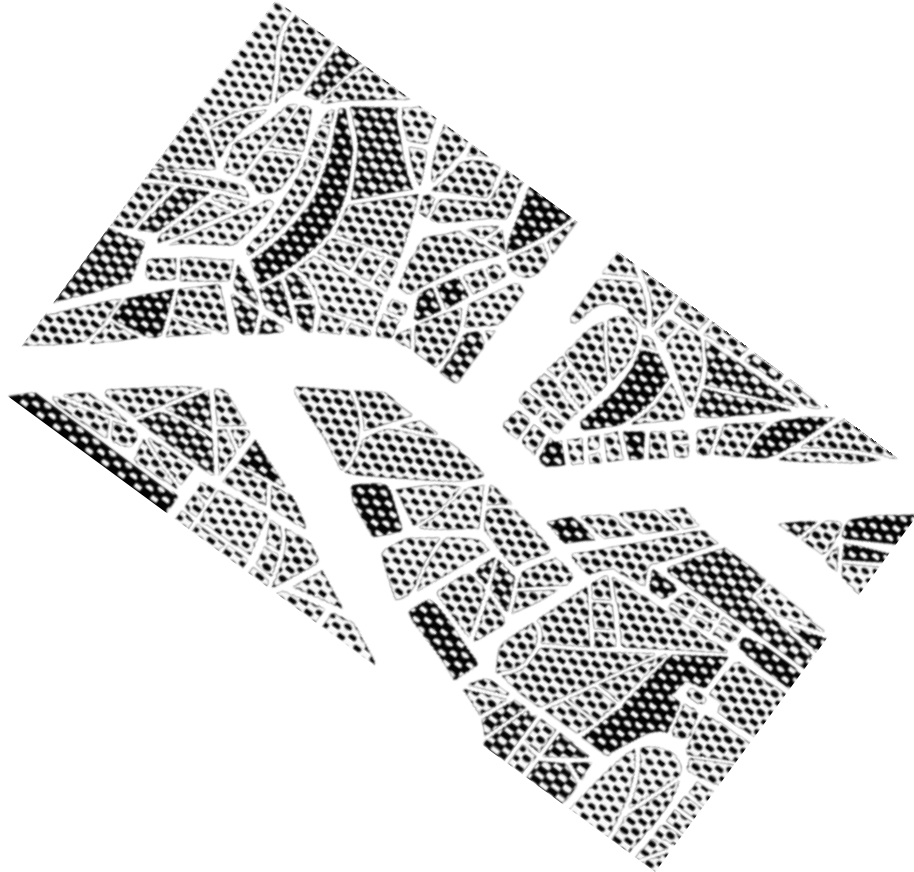
Znajomość różnych kontekstów i różnych możliwości pozwalających przekształcać pomysły w działanie w sferze osobistej, społecznej i zawodowej. Znajomość i rozumienie podejść do planowania i zarządzania projektami, rozumienie procesów ekonomicznych, szans i wyzwań społecznych i gospodarczych, świadomość zasad etycznych, wyzwań w zakresie zrównoważonego rozwoju, własnych atutów i słabości.

UMIEJĘTNOŚCI

Kreatywność – wyobraźnia, myślenie strategiczne, rozwiązywanie problemów, krytyczna i konstruktywna refleksja na temat procesu twórczego, innowacja. Zdolność pracy zespołowej i samodzielnej, mobilizowania zasobów (ludzi i przedmiotów) i prowadzenia działalności gospodarczej. Zdolność podejmowania zrównoważonych decyzji finansowych.

POSTAWY

Postawa charakteryzująca się zmysłem inicjatywy i poczuciem sprawczości, proaktywnością, otwartością na przyszłość, odwagą, wytrwałością w dążeniu do celów. Pragnienie motywowania innych osób i doceniania ich pomysłów, odczuwanie empatii i troskę o innych ludzi i świat, przyjmowanie odpowiedzialności i postaw etycznych.

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

WIEDZA

Znajomość lokalnych, regionalnych, krajowych, europejskich i ogólnoswiatowych kultur i sposobów ekspresji, w tym ich języków, dziedzictwa, tradycji oraz produktów kulturowych

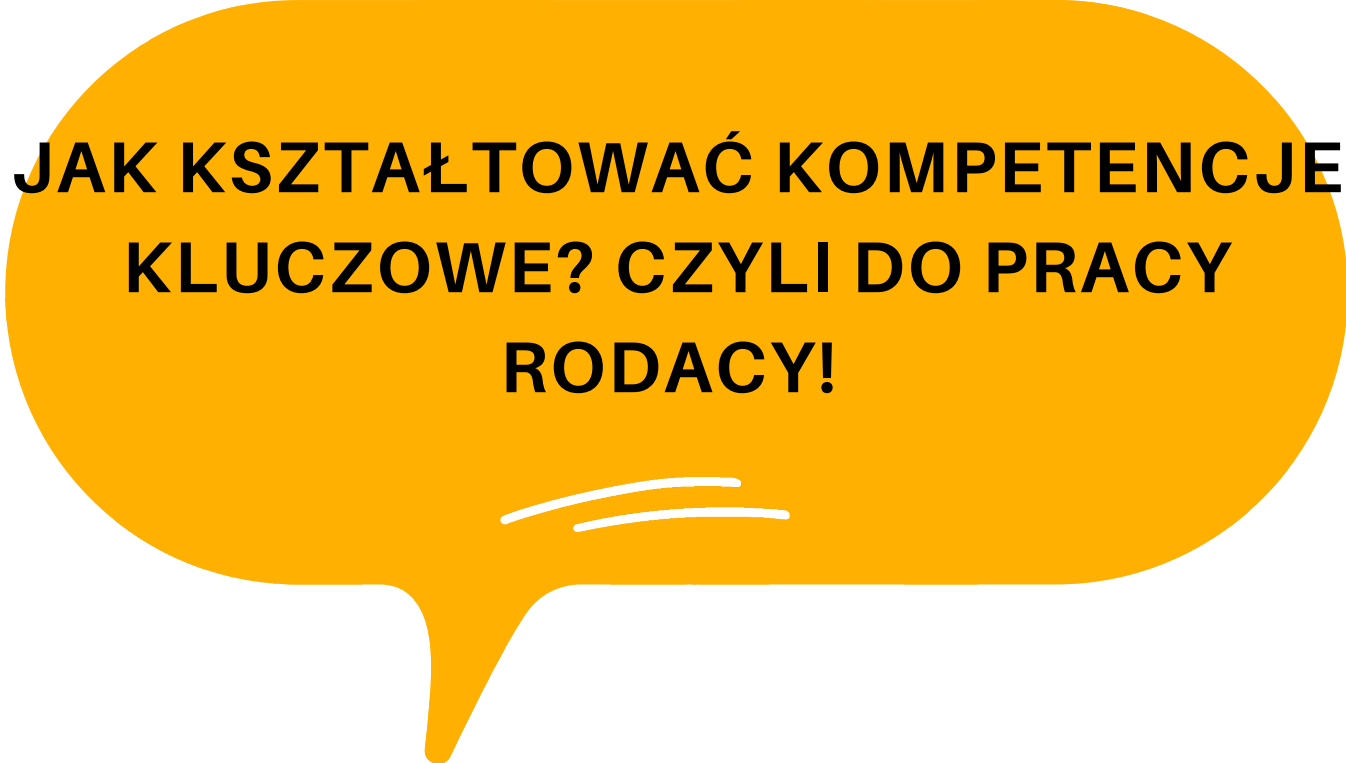
UMIEJĘTNOŚCI

Umiejętność odbioru dzieł sztuki i widowisk. Zdolność do odniesienia własnego punktu widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych osób. Umiejętność angażowania się do działalności twórczej. Rozpoznawanie i wykorzystywanie społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej.

POSTAWY

Postawa otwartości wobec różnorodności ekspresji kulturalnej i jej poszanowanie, etycznego i odpowiedzialnego podejścia do własności intelektualnej i kulturowej. Ciekawość świata, otwartość na wyobrażanie sobie nowych możliwości, gotowość do uczestnictwa w doświadczeniach kulturalnych.

- Wszystkie kompetencje kluczowe uważa się za jednakowo ważne!
- Każda z nich stwarza szansę na udane życie w społeczeństwie.
- Ich zakresy pokrywają się i są ze sobą powiązane: wiedza, umiejętności i postawy uzupełniają się, wspierają.

An orange speech bubble with a white outline and a small tail pointing downwards. Inside the bubble, the text is written in bold, black, uppercase letters.

**JAK KSZTAŁTOWAĆ KOMPETENCJE
KLUCZOWE? CZYLI DO PRACY
RODACY!**

UMIEJĘTNOŚCI
ANALITYCZNE

KRYTYCZNE
MYŚLENIE

ROZWIĄZYWANIE
PROBLEMÓW

CIEKAWOŚĆ ŚWIATA

**Wspólne elementy
wszystkich
kompetencji
kluczowych**

UMIEJĘTNOŚCI
KOMUNIKACYJNE I
NEGOCJACYJNE

REFLEKSYJNOŚĆ

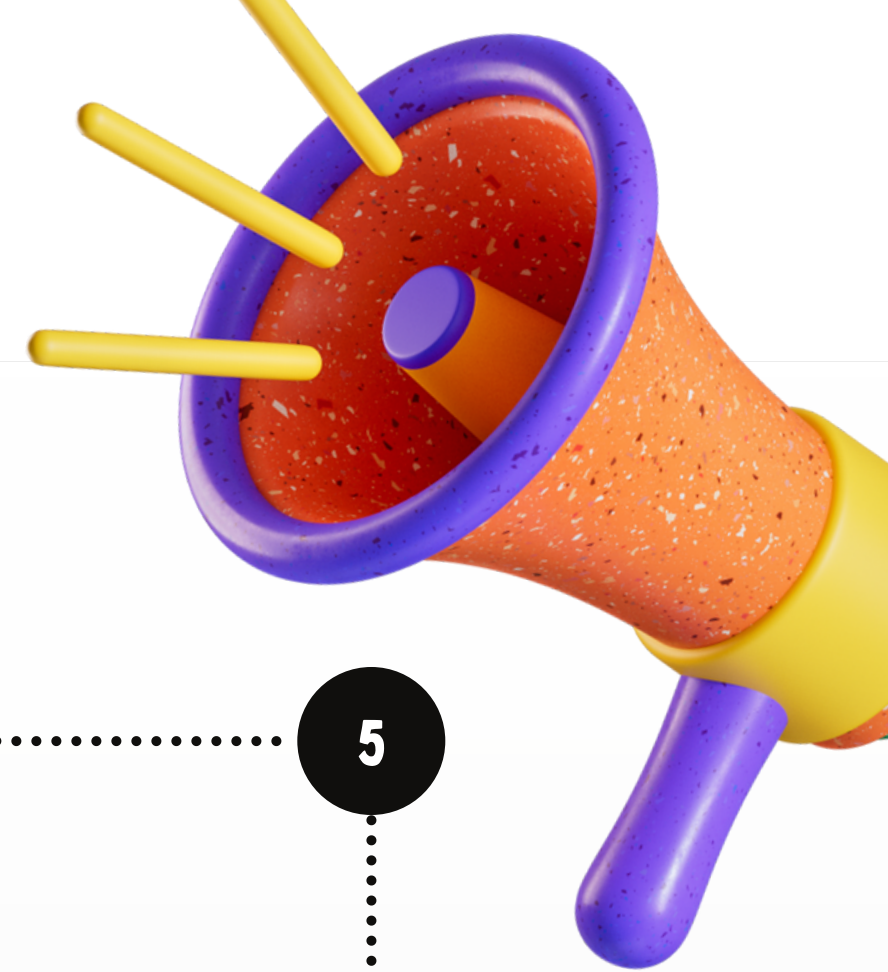
PRACA
ZESPOŁOWA

OTWARTOŚĆ

KREATYWNOŚĆ

UMIEJĘTNOŚCI
MIĘDZYKULTUROWE

DYDAKTYKA ROZWOJU KOMPETENCJI - OGÓLNE WYTYCZNE

1

OBEJMUJE ROZWIJANIE
WIEDZY, UMIEJĘTNOŚCI I
POSTAW

2

KŁADZIE NACISK NA
PRAKTYCZNY WYMIAR
KSZTAŁCENIA

3

ŁĄCZY METODY
AKTYWIZUJĄCE,
PODAWCZE ORAZ
INTERWENCJE
WYCHOWAWCZE

4

KŁADZIE NACISK NA
STOPNIOWE BUDOWANIE
SAMODZIELNOŚCI
UCZNIÓW W DZIAŁANIU

5

MA CHARAKTER
INTERDISCYPLINARNY
PRZY JEDNOCZESNYM
OSADZENIU W
NAUCZANIU
PRZEDMIOTOWYM

Nie stawia w opozycji wiedzy i kompetencji.

Nie da się skutecznie rozwijać kompetencji w sposób incydentalny i nieświadomy.

ODKRYWANIE PRZEZ DOCIEKANIE - "ZADZIWIENIE" JAKO
METODA NAUCZANIA

POSZUKIWANIE NOWYCH ROZWIĄZAŃ, PRACA PROJEKTOWA I ZESPOŁOWA, BURZA MÓZGÓW (JAK ROZWIĄZAĆ PROBLEM ZBYT SZYBKO STYGNĄCEJ KAWY W KUBKU), ŁĄCZENIE DWÓCH PROBLEMÓW, POMYSŁÓW W JEDNYM (JAK WYGLĄDAŁYBY LOSY BOHATERÓW "QUO VADIS", GDYBY ŻYLI WSPÓŁCZEŚNIE?)

ZWIĘKSZENIE ROLI ZABAWY W NAUCZANIU (GRY EDUKACYJNE -
DIXIT, STORY CUBES)

NAUKA PRZEZ DOŚWIDCZANIE I ROZWIĄZYWANIE
PROBLEMÓW

ORGANIZOWANIE SPRAWDZIANÓW, KARTKÓWEK CZY INNYCH FORM OCENIANIA TAK, ABY DOTYKAŁY RZECZYWISTYCH DOŚWIADCZEŃ UCZNIÓW - PRZYKŁADY DO ANALIZY, ZADANIA WIELOKROTNEGO WYBORU, ZADANIA OTWARTE, ZADANIA BEZTERMINOWE

PROJKTOWANIE DOŚWIADCZEŃ UCZNIÓW

UCZENIE SIE PRZEZ ZADZIWIENIE - WPROWADZANIE DO PROCESU EDUKACYJNEGO ELEMENTU ZASKOCZENIA, BŁĘDU, POMYŁKI

NAUKA KRYTYCZNEGO MYŚLENIA

WYRABIANIE NAWYKU - UTRWALANIE KRYTYCZNEGO PODEJŚCIA DO INFORMACJI, ROZMOWY Z UCZNIAMI - DEBATY, DOSTARCZANIE IM RÓŻNYCH ŹRÓDEŁ INFORMACJI, OCZEKIWANIE OD UCZNIÓW, ABY PRZEDSTAWIALI ŹRÓDŁA, DOWODY, OMAWIANIE WYNIKÓW SPRAWDZIANÓW, ALCENTOWANIE NAJCZĘŚCIEJ POPEŁNIANYCH BŁĘDÓW, ANALIZA PRZYCZYN POWSTAWANIA TYCH BŁĘDÓW, WSKAZÓWKI, JAK UNIKAĆ ICH W PRZYSZŁOŚCI

ACTION LEARNING

STOPNIOWE DOCHODZENIE DO MISTRZOSTWA

PROGRAM NAUCZANIA PODZIELONY NA MODUŁY (JAK W KHAN ACADEMY) - NIE PÓJDZIESZ DALEJ, JESLI NIE OPANUJESZ PODSTAW. KAŻDY MA POTENCJAŁ, ABY NAUCZYĆ SIĘ.

NAUKA POZA MURAMI SZKOŁY

NOWOŚCI Z ZAKRESU DYDAKTYK
PRZEDMIOTOWYCH SPRZYJAJĄCYCH
KSZTAŁTOWANIU KOMPETENCJI
KLUCZOWYCH

Rozwijaj kompetencje kluczowe swoich uczniów!

A przy okazji
swoje własne!)

**WYJDŹ POZA
NAUCZANY PRZEZ
CIEBIE PRZEDMIOT**

**ROZSTAŃ SIĘ
Z ROLĄ
NAUCZycIELA –
EKSPERTA**

**PRZYGOTUJ
UCZNIÓW DO:**

Możesz zrobić z uczniami:

- projekt,
- inscenizację,
- zajęcia terenowe,
- webquest
- i co tam Ci jeszcze wyobraźnia podpowie!

Idź w kierunku nauczyciela doradcy, mentora,
obserwatora, słuchacza i uczestnika procesu
dydaktycznego; bądź jak imiestów
przymiotnikowy czynny – uczący się!

- ustawicznego zdobywania nowej wiedzy i umiejętności;
- samodzielnego korzystania z różnych zasobów informacji;
- współpracy z innymi;
- twórczego rozwiązywania problemów

SYSTEMATYCZNE ROZWIJANIE KOMPETENCJI

Etap 1

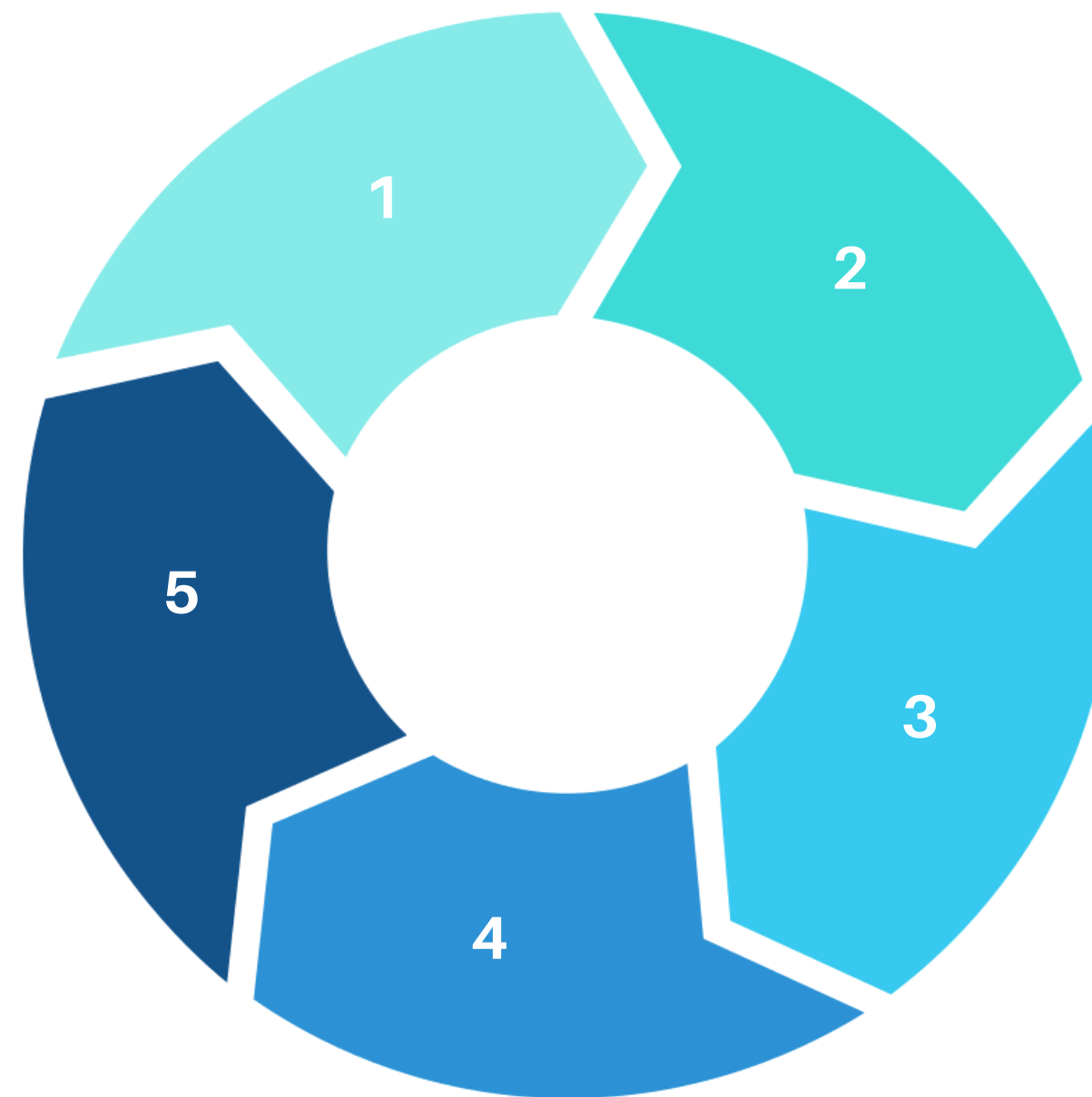
Dogłębne rozumienie
charakteru kompetencji i
monitorowanie ich rozwoju

Etap 2

Stworzenie w klasie klimatu
sprzyjającego rozwojowi
kompetencji

Etap 3

Zarządzanie uczniem: dobór
metod dopasowanych do
oczekiwanych efektów i
kompetencji

Etap 4

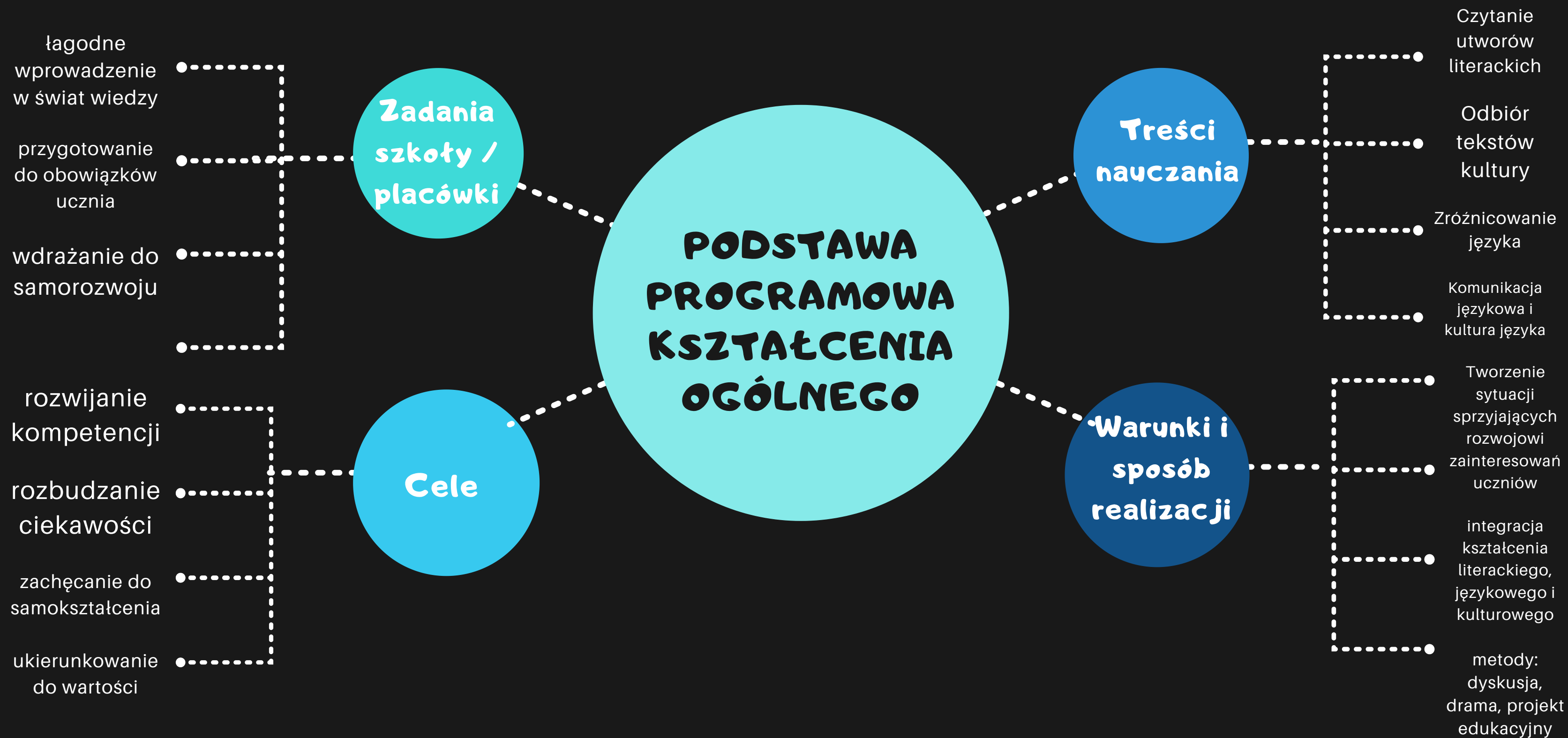
Budowanie zaangażowania
uczniów w rozwój kompetencji

Etap 5

Radość ze wspólnych
osiągnięć, łatwiejsze
odnalezienie się uczniów na
wciąż zmieniającym się rynku
pracy

NIE TAKI DIABEŁ STRASZNY JAK GO MALUJĄ -
PODSTAWA PROGRAMOWA, KOMPETENCJE
KLUCZOWE W PODSTAWIE PROGRAMOWEJ

Jak

KOMPETENCJE KLUCZOWE W PODSTAWIE PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO – II ETAP EDUKACYJNY

CELE

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

- wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób;
- rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;
- rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
- wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji;
- wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;
- ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

Cele kształcenia ogólnego a kompetencje kluczowe – przykłady

wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);

kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji - wiedza i umiejętności, które składają się na te kompetencje pomagają w kształtowaniu postawy zainteresowania interakcją z ludźmi, tworzenia z nimi więzi, rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie

rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość; kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość

kompetencje w zakresie przedsiębiorczości - umiejętności w tym zakresie opierają się na kreatywności: wyobraźni, myśleniu strategicznym, rozwiązywaniu problemów; postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się zmysłem inicjatywy i poczuciem sprawczości, proaktywnością, otwartością na przyszłość, odwagą, wytrwałością w dążeniu do celów

zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;

kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się - umiejętności w ramach tych kompetencji opierają się na pozytywnej postawie wobec własnego dobrostanu osobistego, społecznego i fizycznego oraz uczenia się przez całe życie; obejmują znajomość własnych preferowanych stylów uczenia się i pracy w grupie i indywidualnie, organizacji swojej nauki, wytrwałości w nauce

**KOMPETENCJE KLUCZOWE W
PODSTAWIE PROGRAMOWEJ
KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO – II
ETAP EDUKACYJNY**

**Najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach
kształcenia ogólnego w szkole podstawowej to:**

- sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych;
- sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego;
- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł;
- kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie; rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych;
- praca w zespole i społeczna aktywność;
- aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

UMIEJĘTNOŚCI

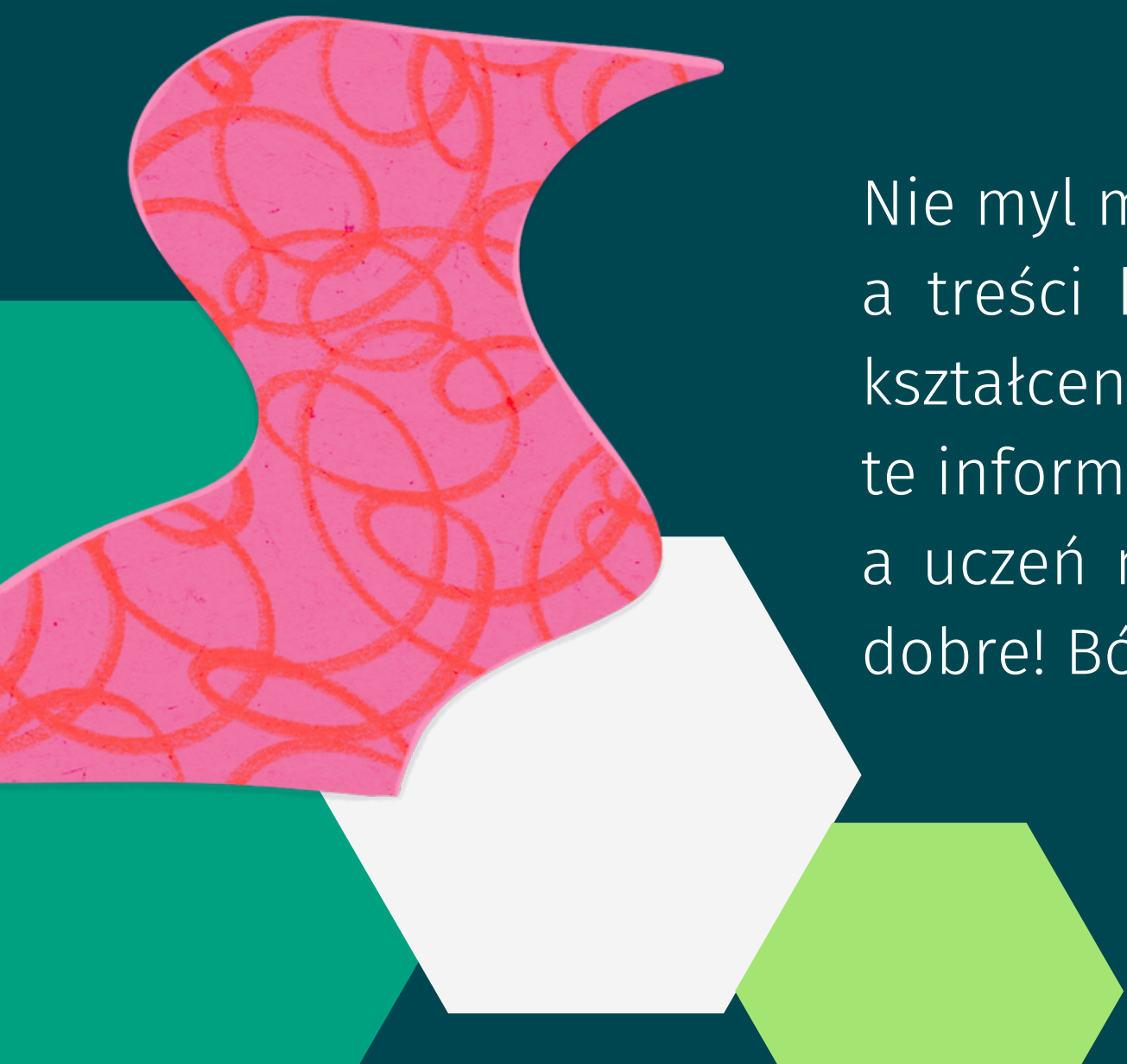
...są składnikami kompetencji kluczowych!

Umiejętności z podstawy programowej kształcenia ogólnego a kompetencje kluczowe

praca w zespole i społeczna aktywność	kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się
rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych	kompetencje obywatelskie
aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego , kraju	kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej
kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin; praca w zespole, społeczna aktywność	kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
	kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji
	kompetencje w zakresie wielojęzyczności
	kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii
	kompetencje cyfrowe

"Planuj kształcenie realistycznie, ze świadomością redukcji treści w toku kształcenia. Jeśli Twój uczeń wykorzysta 15 minut lekcji, możesz traktować to jako sukces."

Nauczycielu, nie łam się:) czuj się pocieszony - autorem tych słów jest sam Profesor Boleśław Niemierko! (Niemierko B., *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.)

Nie myl materiału kształcenia z treściami kształcenia. Materiał to informacje, a treści kształcenia to system czynności opanowanych przez uczniów w efekcie kształcenia. Ty przekazujesz uczniowi informacje, ale to uczeń sam łączy te informacje i buduje swoją wiedzę. Ty, Nauczycielu, przychodzisz z ogromną kulą, a uczeń może z Twojej lekcji wyjść z kulą wielkości piłeczki tenisowej - i to jest dobre! Bóg tak chciał :)

Przykład tworzenia wymagań edukacyjnych uwzględniających zadania z programu profilaktyczno - wychowawczego oraz elementy kompetencji kluczowych - kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się (opracowanie: Dorota Kujawa - Weinke)

Temat	Wymagania z podstawy programowej	Efekty	Materiał nauczania	Zadania z programu wychowawczo-profilaktycznego	Nurt filozoficzny	Wzmacniany obszar wiedzy o sobie	Ilość godzin
Prowokatorka, morderczyni, żądna władzy kobieta- kim jest Balladyna?	1) rozpoznaje rodzaj literacki: dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju; 2) rozróżnia gatunki dramatu, w tym: tragedia – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich; 3) wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog; 4) uczestniczy w projektach edukacyjnych (np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych);	Uczeń: wskazuje elementy świata przedstawionego, wskazuje cechy dramatu i tragedii na podstawie „Balladyny,” wskazuje elementy dramatu, charakteryzuje bohaterkę, zadaje pytania, korzysta z analizy SWOT, aby określić swoje mocne i słabe strony w kwestii uczenia.	„Balladyna” J. Słowacki	Kształcenie rozwijające samodzielność, kreatywność i przedsiębiorczości uczniów. Podnoszenie jakości kształcenia oraz dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom i uczniom w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych. Pomoc uczniom w uzyskaniu orientacji etycznej i hierarchizacji systemu wartości, zrozumienie i respektowanie norm społecznych. Upowszechnianie czytelnictwa, rozwijanie	Determinizm Spinozy	Analiza SWOT- co wiem o sobie i swoim uczeniu?	3

Przykład formułowania wymagań edukacyjnych z uwzględnieniem zadań z programu profilaktyczno - wychowawczego oraz elementów kompetencji kluczowych - kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się (oprac. Dorota Kujawa - Weinke, zasoby portalu "Poloniści z pasją")

Temat	Wymagania z podstawy programowej	Efekty	Materiał nauczania	Zadania z programu wychowawczo-profilaktycznego	Nurt filozoficzny	Wzmacniany obszar wiedzy o sobie	Ilość godzin
Czy negocjacje mogłyby doprowadzić do zgody bohaterów „Zemsty”?	-rozpoznaje rodzaj literacki: dramat; -określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju; -rozdziela komedię i wymienia jej podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe utworu literackiego, - wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog; - zna pojęcie komizmu, rozpoznaje jego rodzaje w tekstach oraz określa ich funkcje; - zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje; - wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze; - wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny,	Uczeń: wskazuje cechy dramatu i komedii oraz elementy dramatu, definiuje komizm i rozpoznaje jego rodzaje oraz określa funkcje, określa, czym jest ironia i rozpoznaje ją w tekstach, wykorzystuje w interpretacji utworu kontekst biograficzny, historyczny i społeczny, interpretuje utwór wykorzystując wiedzę o historii i kulturze szlacheckiej, zna zasady	„Zemsta” A. Fredro	Kształcenie rozwijające samodzielność, kreatywność i przedsiębiorczość uczniów. Podnoszenie jakości kształcenia oraz dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom i uczniom w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych. Pomoc uczniom w uzyskaniu orientacji etycznej i hierarchizacji systemu wartości, zrozumienie i respektowanie norm społecznych. Upowszechnianie czytelnictwa, rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży.	Friedrich Nietzsche „Wędrowiec i jego cień” - „Najstraszliwsza zemsta. — Jeśli się bądź co bądź chce zemścić na przeciwniku, należy czekać tak długo, dopóki się nie ma pełnej garści prawd i słuszności i nie może jak gdyby niedbale przeciw niemu je wystawić: tak iż wywieranie zemsty jest zarazem wywieraniem sprawiedliwości. Jest to najstraszliwszy rodzaj zemsty:	O sztuce negocjacji. Win-win w praktyce	3

Kształtowanie kompetencji kluczowych jest widziane jako proces spiralny – realizowany na wszystkich etapach edukacyjnych i podczas nauczania wszystkich przedmiotów szkolnych – ze szczególnym uwzględnieniem ich roli, wpływu na holistycznie pojmowany rozwój ucznia i przydatności na rynku pracy. Nauczanie interdyscyplinarne wiąże się z kształtowaniem kompetencji kluczowych. Aby kompetencje te można było skutecznie rozwijać, muszą być nauczane łącznie, nie w izolacji. To z kolei należy traktować jako ważny postulat przemawiający za koniecznością współpracy pracowników szkoły – poszczególni nauczyciele rozwijają różne umiejętności i nie należy przypisywać kompetencji do konkretnych przedmiotów. Nie można także a priori zakładać, że na zajęciach jakichś przedmiotów danej kompetencji nie da się rozwijać. Wręcz przeciwnie: najbardziej „egzotyczne” konfiguracje przedmiotów i kompetencji mogą dawać najbardziej atrakcyjne kombinacje z punktu widzenia realizacji programu – na przykład kompetencje cyfrowe rozwijane podczas wykorzystywania języka obcego, a także języka ojczystego.

Tabela 2. Nauczanie interdyscyplinarne – przykładowa karta nauczania (zakres materiału: treść i forma utworu literackiego)

Kompetencja kluczowa	Interdyscyplinarne działania powodujące rozwijanie kompetencji kluczowych
Kompetencje w zakresie wielojęzyczności	- Opracowanie wytycznych określających, jak przetłumaczyć fragment utworu Mickiewicza na język obcy; - Analiza tekstu Adama Mickiewicza w języku obcym; - Samodzielne tłumaczenie partii zapisanych przez Mickiewicza np. po francusku (w cz. III „Dziadów”);
Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	- Analiza częstości występowania danych słów lub form gramatycznych (np. określonych części mowy) w utworze; - Wykorzystanie <i>Słownika języka Adama Mickiewicza</i>, Górski K., Hrabec R. (red.), (1983); - Analiza wersyfikacyjna utworu;
Kompetencje cyfrowe	- Stworzenie fejsbukowego profilu Adama Mickiewicza; - Przygotowanie wirtualnej reklamy utworu Adama Mickiewicza z wykorzystaniem aplikacji internetowych;
Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	- Charakterystyka i próba określenia osobowości bohaterów utworu; - Odpowiedź na pytania: Kim byliby ci ludzie w Polsce obecnie? Jakie zawody by wykonywali? Jak sprawdzaliby się na swoich stanowiskach?
Kompetencje obywatelskie	- Próba określenia, do jakich partii politycznych należeliby współcześnie bohaterowie tekstu; - Przewidywanie, jakie więzi łączyłyby obecnie poszczególne postaci; - Odpowiedź poszczególnych uczniów na pytania: Z którą z postaci i dlaczego założyłbyś własną firmę? Z którą z postaci i dlaczego pojechałbyś na wycieczkę?
Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	- Wskazanie, jak współcześnie można „sprzedać” treść utworu – pod jaką postacią: gry, musicalu?; - Przedstawienie propozycji, jak wkomponować wątki utworu do kasowej produkcji hollywoodzkiej (jak np. <i>Spider-Man</i>, <i>Szybcy i wściekli</i> itp.); - Określenie, które postacie występujące w utworze wykazują cechy osób przedsiębiorczych;
Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	- Próba określenia, w jaki sposób można wyrazić emocje opisane w utworze; - Przekład intersemiotyczny najbardziej ekspresywnych partii utworu na dzieło plastyczne; - Próba zredagowania fragmentu tekstu Mickiewicza w języku współczesnej młodzieży.

Proces rozwijania kompetencji kluczowych w edukacji szkolnej i przykłady narzędzi do jego ewaluacji

Tabela 3. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Rozwój kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji polega na aktywnym włączaniu uczniów w procesy komunikacji, takie jak rozmowa, dialog, debata, krytyka. Warto wykorzystać w zmodyfikowanej formie metodę „sześciu kapeluszy myślowych” Edwarda de Bono. Uczniowie mogą przyjmować różne role w zakresie komunikacji, na przykład stworzyć tekst: optymistyczny, pesymistyczny, abstrakcyjny, krytyczny itd. Istotne jest ukształtowanie w uczniach zdolności do plastycznego kreowania różnych odmian komunikacji, wyczerpanie na różnorodność form ekspresji ze względu na wykorzystywane słowa, formy gramatyczne, składnię itd. Wszystkie znane dotychczas metody stosowane przez polonistów służące zapoznaniu uczniów z bogactwem form ekspresji są nadal bardzo przydatne. Ze względu na upowszechnienie się mediów społecznościowych zwiększył się udział tekstów pochodzących z internetu jako potencjalnego materiału do pracy z uczniem. Warto stymulować wyobraźnię uczniów, na przykład zadając pytania łączące realia klasycznej literatury ze współczesnością, np.: co i w jaki sposób napisałby Mickiewicz na swoim blogu na temat zanieczyszczenia środowiska? Jaką „Trylogię” napisałby Sienkiewicz, znając historię Polski XX wieku?	Ewaluacja procesu powinna odbywać się poprzez pomiar: 1) Zróznicowania form aktywizowania kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – ważne, by uczeń uczestniczył w jak największej liczbie tych form – konieczne jest wypracowanie ucznia ze „strefy komfortu”, w jakiej może się znaleźć, jeśli nauczyciel nieustannie będzie stosował ten sam wąski zestaw metod i sposobów działania, np. „analiza i interpretacja wiersza” podczas omawiania kolejnych utworów poetyckich; 2) Zmiany stosowanych metodyk – dobrą praktyką byłoby wprowadzenie zasady zobowiązującej nauczycieli, by co roku zmieniali 15% treści prowadzonych przez siebie zajęć (przy niezmiennej podstawie programowej), co służyłoby wyegzekwowaniu od nauczycieli zastosowania nowego podejścia (metodyki) w nauczaniu tego samego materiału.

Tabela 4. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
W nauczaniu języków obcych należy podkreślać podobieństwa pomiędzy językami, szczególnie indoeuropejskimi, a także w ramach grupy języków słowiańskich i podgrupy języków zachodniosłowiańskich. Nauczenie uczniów słabiej zmotywowanych płynnego posługiwania się językiem obcym, nie wspominając o dwóch, jest bardzo trudnym zadaniem dla nauczyciela. Należy jednak dostarczyć uczniom narzędzia ukazujące, jak powinni uczyć się języka obcego. Można także poruszać kwestię wielojęzyczności jako cechy wielu młodych ludzi w Europie i poza nią (Holandia, Belgia, Szwajcaria, Luksemburg, Kanada, RPA). W nauczaniu języków należy poświęcić więcej uwagi eliminowaniu najczęściej popełnianych przez Polaków błędów językowych (zaczniemy od prawidłowej wymowy <i>love</i> , dlaczego dobrze wymawiamy <i>walking</i> – jak w <i>nordic walking</i> – ale już nie <i>stalking</i> ?). Należy zadbać, aby uczniowie byli świadomi, czym jest „kalka językowa”, wyrobić nawyk ostrożności w dosłownym tłumaczeniu języka polskiego na obcy i na odwrót. Warto wykorzystywać metodę problemową. Typowe problemy to: przetłumaczenie fragmentu tekstu z uwzględnieniem intencji autora, przetłumaczenie fragmentu tekstu z języka polskiego na język obcy w sposób zrozumiały dla odbiorcy, osiągnięcie jakiegoś celu komunikacyjnego – na przykład opisanie typowej zimowej pogody w Polsce. Ćwiczenia zadawane uczniom powinny charakteryzować się zrównoważonym udziałem zadań trudnych i wymagających mniejszego wysiłku intelektualnego. Z jednej strony należy zadbać o ćwiczenie z uczniami jak największej liczby różnego rodzaju prostych, silnie umocowanych w realiach życia codziennego sytuacji komunikacyjnych, które wzmacniają wiarę we własne kompetencje językowe. Z drugiej strony nie należy w uczniach wyrabiać przekonania, że kompetencje językowe sprowadzają się wyłącznie do umiejętności załatwienia prostej sprawy (na przykład rezerwacji hotelu) lub rozmowy towarzyskiej z rówieśnikiem w języku obcym.	Metody ewaluacji stosowane na potrzeby oceny znajomości języka obcego zostały już dobrze opisane. Należy oceniać umiejętności językowe w możliwie najszerzej formie zastosowań. Co prawda współcześnie egzaminy językowe, np. TOEFL czy Cambridge, obejmują zróżnicowane formy oceny kompetencji (w tym rozumienie ze słuchu i in.), jednak egzamin nadal pozostaje formą sztuczną. Warto więcej uwagi poświęcać nie tyle sprawdzaniu konkretnej umiejętności, co rozwijaniu potencjału do uczenia się oraz właściwych nawyków językowych (m.in. poprawnej wymowy, niestosowania kalek językowych i in.). Ewaluacja procesu powinna odbywać się poprzez: 1) ocenę różnorodności stosowanych przez nauczyciela metod rozwijania tej kompetencji; 2) okresowe sprawdzanie zdolności uczniów do uczenia się języka, a nie tylko poziomu jego znajomości w momencie ewaluacji. Można to osiągnąć, konstruując zadania, w których uczeń ma wykorzystać nieposiadane jeszcze fragmenty wiedzy, np. używając nieznanych mu wcześniej słów w wypowiedzi ustnej lub pisemnej.

Tabela 5. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Jak to wskazano w pierwszej części niniejszego opracowania, wykorzystanie technologii informatycznej i innych (na przykład dronów) daje nauczycielom przedmiotów ścisłych dużo nowych możliwości zarówno zbierania danych, jak i ich weryfikowania. Należy, najczęściej jak jest to możliwe, prezentować omawiane zagadnienia w odniesieniu do rzeczywistych zjawisk zachodzących w otoczeniu ucznia. Można użyć analogii: na siłownię nie chodzi się po to, żeby przenosić ciężary, lecz po to, aby ćwiczyć mięśnie. Trzeba tak formułować zadania, aby dotyczyły praktycznych wyzwań, jakie uczeń napotyka w życiu. Warto uświadamiać uczniom, że wykonywanie różnego rodzaju zadań nie służy jedynie rozwiązaniu jakiegoś konkretnego problemu, ale także – a czasami przede wszystkim – wykształceniu umiejętności myślenia.	Ocena procesu rozwoju kompetencji matematycznych oraz kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii powinna koncentrować się na okresowym sprawdzaniu umiejętności rozwiązywania problemów z pomocą metod ilościowych oraz wyjaśniania zjawisk. Na świecie są prowadzone badania społeczne dotyczące zrozumienia podstawowych zjawisk naukowych (<i>public understanding of science</i>). Badania tego samego rodzaju, bardziej szczegółowe i prowadzone częściej w polskich szkołach (oprócz systemu egzaminów) powinny wskazać rzeczywiste efekty rozwoju kompetencji matematycznych oraz kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. Ewaluacja procesu powinna opierać się na pomiarze rozumienia przez uczniów podstawowych praw przyrody oraz ocenie ich zdolności do rozwiązywania zadań problemowych (łączących wiedzę z kilku przedmiotów). Wśród pytań zadawanych uczniom powinny znaleźć się pytania dotyczące podstawowych reakcji chemicznych, astronomii, praw fizyki.

Tabela 6. Kompetencje cyfrowe

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Kompetencje cyfrowe oznaczają przede wszystkim odpowiedzialne, krytyczne i rzetelne wykorzystanie informacji i technologii informatycznych. Składają się na nie także bezpieczne zachowania w internecie, świadomość występowania różnego rodzaju patologii takich jak <i>fake news</i> , hejt, cyberprzemoc, cyberbullying i inne. Wiele z kompetencji należących do tej grupy warto rozwijać w połączeniu z kompetencjami w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. Nauczyciel powinien ćwiczyć (a program nauczania wskazywać) bardzo konkretne zadania i problemy, z którymi spotykają się na co dzień ludzie korzystający z mediów elektronicznych i technologii informatycznych.	Ewaluacja procesu może następować z powodzeniem dzięki zastosowaniu e-learningu. Uczniowie mogą realizować pewne zadania (symulacje) związane z obsługą programu komputerowego, wykryciem cyberbullyingu w tekście czatu itp. Można też wykorzystać testy wielokrotnego wyboru.
	Ewaluacja procesu powinna opierać się na ocenie intensywności wykorzystania i jakości metod oraz narzędzi rozwijających tę kompetencję. Uczniowie w ramach rozwoju tej kompetencji w pierwszej kolejności powinni poszerzać swoją świadomość na temat wykorzystania mediów i technologii informatycznych (poczynając od uświadomienia sobie, że nie wszystkie informacje pochodzące z internetu są wiarygodne oraz że wiele osób z różnych pobudek tworzy fałszywe informacje).

Tabela 7. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Uczniowie powinni być zachęcani do dokonywania oceny samopoczucia, efektów swojej pracy, poziomu motywacji itd. Regularne ćwiczenie przez uczniów samooceny własnego stanu emocjonalnego, duchowego, fizycznego i intelektualnego pozwala na wyrobienie nawyku autorefleksji i wzrost ich samoświadomości. Efektywne zarządzanie sobą w czasie można rozpocząć od prowadzenia dziennika działań wykonanych przez uczniów, a szczególnie porównywania danych pomiędzy uczniami. Należy do programów nauczania wprowadzać zadania i problemy, które mają nieoczywiste (<i>ill-defined</i>) rozwiązania. Warto także poświęcić uwagę kwestii uczenia się powierzchownego (<i>shallow learning</i>): nie należy zbyt szybko nagradzać uczniów, którzy potrafią uczyć się szybko (ponieważ często jest to atrybut uczniów pozyskujących płytką wiedzę – <i>shallow knowledge</i>). Taka nauka nie utrwała kompetencji – jedynie ułatwia uzyskiwanie wysokich wyników nauczania (ocen w szkole). Warto nagradzać uczniów za to, że pamiętają materiał sprzed kilku miesięcy oraz że potrafią zademonstrować wiedzę z zakresu innych przedmiotów w powiązaniu z wiedzą z danego przedmiotu. Na przykład nauczyciel na lekcji angielskiego może omówić wszystkie powszechnie stosowane w życiu codziennym skróty wykorzystywane na lekcjach fizyki, np. H – <i>height</i> (często utożsamiana w życiu codziennym z „h” – godzina), v – <i>velocity</i> itp. Z kolei nauczyciel matematyki może podać uczniom nazwy podstawowych figur geometrycznych w języku angielskim (<i>square, triangle, circle</i> itp.)	Narzędziami ewaluacji kompetencji osobistych mogą być różnego rodzaju dzienniki zajęć, pamiętniki itp. Uczniowie powinni być zachęcani do refleksji nad swoim postępowaniem, do spoglądania w przeszłość.
	Należy brać pod uwagę rozwój tych kompetencji na zajęciach wszystkich przedmiotów, szczególnie tych, które nie kojarzą się bezpośrednio z ich rozwijaniem (np. przedmioty ścisłe). Omawiając ruch samochodu i siły na niego działające (nauki ścisłe), nauczyciel może zwrócić uwagę na aspekty społeczne prowadzenia samochodu (np. notoryczne niekorzystanie z kierunkowskazów przez młodych kierowców w Polsce).
	W ewaluacji tego procesu należy skupić się na częstotliwości wykorzystywania przez nauczyciela różnego rodzaju gier i innych aktywności zwiększających poziom samoświadomości osobistej oraz społecznej (grupowej). Należy także zwracać uwagę na aktywności społeczne w małych grupach (te rozwija praca zespołowa związana z tworzeniem więzi – <i>bonding</i> – w obrębie grupy rówieśniczej i rodzinnej) oraz aktywności łączące jednostkę ze społeczeństwem (więzi o charakterze pomostowym – <i>bridging</i>). Zbytnie skoncentrowanie wyłącznie na pracy grupowej w małych hermetycznych zespołach nie rozwija w pełni kompetencji społecznych, które dotyczą również umiejętności współpracy i dialogu z „obcymi” – przedstawicielami innych grup społecznych.

Tabela 8. Kompetencje obywatelskie

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Realizacja procesu rozwijania kompetencji obywatelskich powinna polegać na zachęcaniu uczniów do aktywności społecznej. W szczególności warto podkreślać znaczenie przedsiębiorczości uczniów, to znaczy nie tylko ich aktywnego włączania się w inicjatywy kierowane przez innych, lecz także samodzielnego opracowywania pomysłów na własne działania społeczne. Należy pracować za pomocą prostych lub bardziej złożonych studiów przypadków dotyczących aktywności społecznej. Warto eksponować korzyści wynikające ze współpracy i wzajemnego zaufania. Do nauczania kompetencji obywatelskich należy także włączyć elementy „zarządzania konfliktami” i dialogu, podkreślając, że ludzie mogą współpracować pomimo dzielących ich różnic.	Należy z częstotliwością co najmniej raz na miesiąc oceniać aktywność uczniów, pytać o ich osiągnięcia w samorozwoju i wolontariacie.
Trzeba nagradzać wszelkiego rodzaju zachowania prospołeczne, a jednocześnie piętnować (karać, eksponować jako niepożądane) zachowania aspołeczne. Nie należy kompetencji obywatelskich utożsamiać wyłącznie z aktywnością ucznia w szkole, promując „syndrom prymusa”. Ważne, by doceniać aktywność uczniów, którzy mają hobby, pasje, czyli tak zwane „trzecie miejsce w życiu” (poza rodziną i szkołą, a w dorosłym życiu pracę).	Należy zwracać uwagę na relacyjny aspekt kompetencji społecznych, rozmawiając z uczniami i pytając o ich doświadczenia w zakresie konfliktów, rozmów (np. „z kim się ostatnio pokłóciłeś i o co?”, „z kim się pogodziłeś i jak doszło do pogodzenia się?”).
Warto analizować grafik zajęć uczniów w poszukiwaniu ich aktywności prospołecznych poza szkołą, a także prosić ich o analizowanie aktywności wskazanych osób czy inicjatyw obywatelskich podejmowanych w okolicy. Uczniowie mogą być jeszcze nieprzygotowani emocjonalnie do pełnienia roli liderów, ale na pewno są już gotowi do analizowania pozytywnych wzorców i utożsamiania się z nimi. Należy w kontekście rozwijania kompetencji cyfrowych mówić o uzależnieniu od komputera i gier.	Należy stosować różnego rodzaju gry zespołowe (patrz np.: Łukasik-Golebska, 2018) i oceniać stopień ich wykorzystania.

Tabela 9. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Nie należy utożsamiać przedsiębiorczości wyłącznie z prowadzeniem przedsiębiorstwa, ani tym bardziej z rejestracją firmy i opłacaniem składek ZUS. Przedsiębiorczość oznacza poszukiwanie nowych możliwości, odwagę – nieszablonowe podejście do rozwiązywania problemów. Rozwój tej kompetencji należy więc oprzeć na wyrabianiu pozytywnych nawyków i postaw życiowych bez poświęcania zbyt dużej liczby godzin na kwestie formalnoprawne. Do rozwijania przedsiębiorczości najlepiej wykorzystywać różnego rodzaju gry i ćwiczenia wzmacniające kreatywność. Treść tych zadań powinna być związana z działalnością ekonomiczną i społeczną. Zapraszanie do szkoły przedsiębiorców, którzy dzielą się wiedzą i doświadczeniem związanymi z prowadzeniem własnej firmy, jest bardzo skutecznym czynnikiem wspomagającym rozwój tych kompetencji. Należy podkreślać sieciowy charakter funkcjonowania przedsiębiorstwa, które jest jednym z elementów gospodarki. Nauka przedsiębiorczości będzie skuteczniejsza, jeśli zostanie podzielona na osobne moduły. Wielu nauczycieli stosuje metodę symulacji prowadzenia własnej firmy przez zespół uczniowski. Nie jest to jednak metoda zalecana, ponieważ zbyt upraszcza rzeczywistość. Nie da się wprowadzić do takiej symulacji wystarczającej liczby zmiennych, które oddadzą istotę i złożoność prowadzenia firmy. W to miejsce lepiej uczyć poszczególnych działań z zakresu zarządzania firmą – na przykład zatrudniania pracownika, negocjacji, poszukiwania finansowania dla nowego przedsięwzięcia.	Wśród narzędzi ewaluacji procesu warto wykorzystać projekty uczniowskie oraz gry symulacyjne, w których przedstawione są kryteria sukcesu i porażki. Należy zwrócić uwagę na rozwój cech przedsiębiorczych, a nie na same cechy projektów uczniowskich realizowanych w ramach nauczania przedsiębiorczości (np. czy biznesplan zaprojektowany przez uczniów jest czy nie jest oryginalny?). Ewaluacja procesu powinna odbywać się poprzez pomiar uczniowskich postaw charakteryzujących się odwagą w zadawaniu pytań, reagowaniem na własne porażki, zdolnością do dostrzegania nieoczywistych szans i możliwości. Nie należy przeceniać znaczenia dosłownego przedsiębiorczości jako zdolności do prowadzenia własnego przedsiębiorstwa od strony formalnoprawnej. Brak wiedzy na temat podstawowych instytucji rynkowych i zjawisk ekonomicznych istotnie obniża zdolność przedsiębiorcy do uzyskania sukcesu na rynku.

Tabela 10. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

Sposoby rozwijania kompetencji	Ewaluacja procesu
Działalność artystyczna w różnych obszarach jest skutecznym sposobem rozwijania kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. Nauczanie o zwyczajach i nawykach ludzi pochodzących z innych kultur pomaga w kształtowaniu świadomości kulturowej. Opinie turystów i kulturoznawców z innych krajów na temat kultury polskiej (tego jak nas postrzegają) mogą być dobrym materiałem do pracy z uczniami. Również zaangażowanie we współpracę międzynarodową powinno być elementem rozwoju świadomości i ekspresji kulturalnej. Warto rzucać uczniom wyzwania intelektualne, a następnie pomagać w zalezieniu sposobów poradzenia sobie z nimi.	Należy brać pod uwagę dobrze opisane w metodologii nauk społecznych zjawisko rozdźwięku pomiędzy wartościami deklarowanymi a wyznawanymi. Ekspresję powinni oceniać ci, którzy sami potrafią dokonać ekspresji. Metody pomiaru powinny zatem służyć dostrzeganiu autentyczności, oryginalności (zarówno po stronie nauczyciela nauczającego tych kompetencji, jak i ucznia demonstrowającego je). Kształtując te kompetencje, warto wyjaśnić, czym jest kicz, banalność, konformizm i pretensjonalność.

Źródło tabel 3–10: opracowanie własne

**ŁYŻKA MIODU I
BECZKA
DZIEGCIU...WRÓĆ:
BEĆZKA MIODU I
ŁYŻKA DZIEGCIU
(ALBO JAKOŚ TAK) -
PRZYKŁADY MOICH
LEKCJI**

APLIKACJA WAKELET

Metoda projektu - znakomita możliwość kształtowania kompetencji kluczowych - dlaczego?

- kilka pytań do uczestników - jak to u nas jest z myśleniem projektowym?
- Piramida Dale'a: czemu boimy się udziału w dyskusji, w debacie....?

Dzięki metodzie projektu uczniowie
rozwijają:

- twórcze myślenie,
- umiejętność swobodnego wypowiedzania się na podstawie ilustracji bądź bezpośrednio opisując przedmioty,
- umiejętność planowania oraz przydzielania zadań poszczególnym osobom w grupie przed wykonaniem pracy,
- umiejętność uważnego słuchania tekstów i wypowiedzania się na ich temat,
- umiejętność wyrażania własnych opinii na dany temat,
- umiejętność współpracy i współdziałania w zespole,
 - umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji: małe dzieci korzystają z pomocy rodziców, dziadków bądź też innych znanych im osób,
- sprawności manualne,
- umiejętność oceniania pracy kolegów i swojej.

ZALETY METODY PROJEKTU

społeczne: - rozwiązywanie problemów - negocjacje - ustalanie strategii działania - przewidywanie życzeń i odczuć innych osób.

rozwój intelektualny: - uczy się: myślenia krytycznego; stawiania hipotez; przewidywania i weryfikowania przewidywań; dociekliwości; wytrwałości w dążeniu do rozwiązywania problemu - pogłębianie wiedzy: swoboda inicjowania i rozwijania własnych zainteresowań poprzez samodzielny dobór działań

rozwój samodzielności: - sam określa swoje cele - sam kieruje swoją aktywnością - sam bierze odpowiedzialność za własną pracę - sam sobą kieruje - sam ocenia swoje osiągnięcia - sam dobiera działania - sam wybiera materiały do pracy

inne zalety: - różnorodność działań - udział wszystkich dzieci - samodzielność - wzrasta poczucie własnej wartości (mam sukces) - rozwijanie kreatywności - włączenie rodziców w realizację projektu: zbierają materiały, książki,

UCZEŃ BADACZ

myśli
poszukuje
stawia pytania
eksperymentuje
działa
dokonuje wyborów
staje się samodzielny,
staje się odpowiedzialny,
rozwiązuje problemy,
współdziała i współpracuje z innymi,
rozwija swoją fantazję, kreatywność,
ocenia wykonane zadanie